

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תוכב"א

שנשמעו אצל משתה היין

סעודת פורים תש"ב (חלק ב')

עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

• בתנא דבי אליהו: אשרי מי שמתחדש דברי תורה על פיו, והוא נחת רוח להבורא • הרמ"ע מפאנו: הרשעים עצמן יחפרו ויאבדו, וישאר רק ניצוץ הק' שמחיה אותם, ובו יתקיים וידעו כי אתה שמך ה' לברוך • יש אנשים שמטבעם רוצים להשפיע טוב, ולהם קל ענין ברוך מרדכי, ויש שמטבעם קל להם ענין ארור המן. אבל כשרוצין רק רצון הבורא ב"ה אין חילוק ביניהם • מבני בניו של המן למדו תורה ברבים, אף שאמרו אין מקבלין גרים מזרע עמלק, ואין מוסרין דברי תורה לגוים • ענין התחלפות הנשמות המבואר במקובלים בטעם שמברכין כל יום שלא עשני גוי • בדגל מחנה אפרים: יש רשעים המתדמין לצדיקים. ולעתיד הקב"ה מושכם מבין הצדיקים ומורידם לשאול • העצה הוא רק לבטוח על הקב"ה, שהוא יורה לנו האמת, וינחנו בדרך של ברוך מרדכי •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

צו מנבר זיין רופט: 1-718-388-5519 | איטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: 1700 # 845-366-2793

23 מינוט) קלאר ***

לשון קדשו - קונטרס שבד (חלק ב)

לשון קדשו:

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-2223419
79 → 1 → 4 → 3 → 20.2

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
עסקס: 718-650-2970

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך 991 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יואל קליינבערגער הי"ו (בר אלעזר)
לאירוסים בנו החתן אברהם מאיר נ"י - עב"ב בת
הר"ר שלום יוסף סאנדער הי"ו

הר"ר יהושע געלבשטיין הי"ו
לנישואי בתו - עב"ב החתן מרדכי נ"י
בן הר"ר אברהם צבי שעהר הי"ו

• זהם יעלו לזכרון •

מחשובי תלמידי רביה"ק בעיר קראלי
הנה"צ רבי משה הלל ז"ל קאהן
בן הרב שמואל מנחם ז"ל - אבד"ק פענזשארין
נפטר י"ט אדר תשס"א

הרה"ג המפורסם יגע בתורה יום ולילה, וזה ויכח הרבים
הנה"צ ר' יצחק אייזיק ז"ל ליעבערמאן
אבד"ק בעסערמין ז"ו
בן הרב מאיר אברהם ז"ל - נפטר י"ט אדר תש"מ

הרה"ח ירא שמים, בעל מדות טובות וישרות, עסק
בשיעורי תורה בקביעות נפלא, רגיל בספרי רביה"ק ז"ע
ובשמיעת קולו על הרעקארדינגס
רבי חיים צבי ב"ר עזריאל יהואל ז"ל לאווי
נבא צדקה בעד המוסדות במאמריאל כשליש שנה
נפטר מ"ו אדר ב' (שושן פורים) תשע"א

הרה"ח ירא ושלם, מראשי ומייסדי מוסדות רביה"ק ז"ע
במאמריאל, ועמד במסירות ובנאמנות בכל נפשו ומאורו
לעשות רצון צדיק, ולמד בספריו הקדושים בקביעות
רבי יודא לייבוש ז"ל קליינבערגער
בן הרה"ח ר' חיים צבי ז"ל הי"ד - נפטר י"ו אדר תשע"ב

הרה"ח קבע מקומו בבית"ד בבוקר ובערב, בוחן תלמידי מוסדות
רבינו בקריוניטיס, פיזר מעותיו לצדקה למוסדות ולעניים
רבי דוד ז"ל ראזענבוים מעיר סעליש
ב"ר חיים צבי ז"ל - נפטר מ"ו אדר תשמ"ג
לא הניח ורע של קיימא - ונא לעשות חסד של אמת בעבורו

הרה"ח איש האשכולות, חובר חיבורים מחוכמים, נדיב ושווע
רבי שבת ז"ל ליפשיין
ב"ר דוד ז"ל
מח"ס נחלת דבש בכל מקצועות התורה
נפטר י"ו אדר א' תשפ"ב

האשה החשובה והנצונה, הליכותיה בישירות בצדקות
ובתמימות, עמדה לימין בעלה עבור מוסדות רביה"ק ז"ע
מרת אסתר ע"ה בראווער
בת הנה"צ ישראל מאיר ז"ל (בן הנה"ק בעל ערוות הבשם זצ"ל)
אשת הרה"ח ר' שלמה ז"ל - נפטרה י"ט אדר א' תשד"מ

האשה החשובה ויאת ה' היא תתהלל
מרת טויבא אסתר ע"ה פארהאנד
בת הרה"ג רבי אליקים נעזיל ז"ל וואלד
אב"ד באנסקא ביסמריצא ובאדוהיים
אשת הרה"ח ר' יוסף ז"ל - נפטרה מ"ו אדר ב' תשכ"ב

האשה החשובה צנועה וכשרה, בעלת מדות וחכמת לב
מרת דינה ע"ה סאנדער
אשת הרה"ח ר' שמחה ישכר הכהן ז"ל
נפטרה י"ד אדר א' תשע"ט

האשה החשובה, עסקה במצות ומעשים טובים, ביתה פתוחה
לרווחה בהכנסת אורחים, מזמורי תהלים שגורים על שפתה
מרת פיגא ע"ה קעסטענבוים
ב"ר אליעזר ז"ל - אשת הרה"ח ר' צבי ז"ל
נפטרה י"ט אדר תשס"ו

האשה החשובה מרת
מלכת ע"ה שטיין
ב"ר חיים אל"ל ז"ל
אשת רבי חיים יחזקאל שליט"א
נפטרה י"ח אדר א' תשפ"ד

האשה החשובה מרת
עמיא שרת ע"ה שווארמין
ב"ר יושע חיים הכהן ז"ל
אשת ר' שלום יחזקאל ז"ל
נפטרה י"ט אדר תש"ס

האשה החשובה מרת
מרים ע"ה ראטה
ב"ר לוי ז"ל
אשת ר' חיים הכהן ז"ל
נפטרה י"ח אדר תשנ"ו

האשה החשובה
מרת זיסל ע"ה
ב"ר ארי' ז"ל
נפטרה י"ו אדר תשס"ו

סעודת פורים תש"כ (חלק ב)

מה

ביאורים במאמר הגמרא: עד דלא ידע

הערטס אויס:

איך וועל אנהייבן צו זאגן 'פֿשט'.

[לכאור מאמר הגמרא] חייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך

מרדכי.

מו

אופן ראשון

חקמה לביאור המאמר

הערטס אויס:

ווער ס'האט געהערט ביי 'שלש סעודות' וואס כ'האב געזאגט, קען עס גיכער

פארשטיין!

איך האב געטייטשט דעם מדרש², [זכירת שבת וזכירת מחיית עמלק, זה זכור וזה זכור],

כיצד יתקיימו שניהם.

איך וועל נישט איבער'חזרן, ס'איז מיר שווער צו איבער'חזרן, מ'קען דאך

געוואר ווערן וואס איך האב געזאגט ביי שלש סעודות³.

^א בס"ג זכור תש"כ [שחל במוצ"ש ליל כניסת פורים], והועתק לשונו להלן בהערה ג.

^ב בפרקי דרבי אליעזר (פרק מד): רבי פנחס אומר, אחר ארבעים שנה רצה משה להזכיר לישראל ולומר להם זכורים אתם שאמרתם במדבר ה'ש ה' בקרבנו אם אין (בשלה יו"ד), אלא אמר משה, אם אני אומר לישראל כך הרי אני מגלה את פניהם, והמגלה פנים לחבירו אין לו חלק לעולם הבא, אלא אני אומר להם מעשה עמלק, והם מבינים מה שכתוב לפניו וכו', לפיכך אמר להם משה זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך צאתכם ממצרים. ◦ אמרו לו ישראל, משה רבינו, כתוב אחד אומר (תצא כה, יו"ד) זכור את אשר עשה לך עמלק, וכתוב אחד אומר (יתרו כ, ז) זכור את יום השבת לקדשו, היאך יתקיימו שניהם, זה זכור וזה זכור. אמר להם משה לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חמין, זה כוס וזה כוס, זה זכור לשמור ולקדש את יום השבת, וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק, והיה בהנחת יד ידו, וכשתבא לארץ לא תשכח.

וכענין זה הוא בתנחומא כי תצא (סימן טו): זכור את אשר עשה לך וגו'. כאן כתיב זכור, ובשבת כתיב זכור, שניהם שוין, אמר שלמה (קבלת ב, טו-טז) אמתית אני בלבי כמקרה הקסיל גם אני יקרני ולמה חכמתי אני אז יותר, ואמרת כי אין זכרון לחכם עם הקסיל לעולם. אף על פי שכתוב בשבת זכור, ובעמלק זכור, אינן שוין. אמר שלמה כמקרה הקסיל גם אני יקרני, משל למה הדבר דומה, למלך שעשה סעודה וזימן את האורחים, נכנס הקערה לפניו מלא כל טוב, אמר זכור פלוני אוהבי. משקנח את הקערה אמר זכור פלוני שונאי. אמרו לו אוהביו זה הוקרה וזה הוקרה, אמר להם לזה הזכרתי על קערה מלא כל טוב, ולזה הזכרתי על קערה ריקה. כך השבת כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו, ולכבודו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, ובעמלק כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק, על מה אתה וזכרו, על שולחן ריקה, שנאמר תמחה את זכר עמלק מתחת השמים.

^ג דו"ל רבינו שם בס"ג זכור תש"כ (לשון קדש קונטרס צח, אות א-ג, וראו מט-ג), בהנוגע לענינינו: ס'שטייט אין פרקי דרבי אליעזר, כתוב אחד אומר זכור וכו', כיצד יתקיימו שניהם, אלא אינו דומה, זה זכרהו לקדשו ולענגו, וזה זכרהו להקמו ולאבדו. לכאורה איז דאך א פלא, וואס פרעגט ער עפעס 'כיצד יתקיימו שניהם', פארוואס קענען זיי נישט זיין ביידע אויפאמאל [וכי איזה סתירה יש ביניהם]. און וואס איז דער 'תירוץ', אוודאי ווייסט מען אז 'דעס' [זכירת שבת] איז זכרהו לקדשו ולענגו, און 'דעס' איז דער היפוך [וגם 'המקשן' ידע זה, ומה משמיענו 'התרגיל']. [והלחן שם בהתירוצים האריך רבינו לכאור שיש צריכותא בכל הזכירות, להזכיר בהם שהמצוע הוא בפה ולא רק בלב, ועיין שם באורך לפי דרכו שם שמבאר דברי השאגת אריה בענין הדוכיות צריך להיות בפה, דלכאורה יוקשה כיון שיש לנו לימוד בג' זכירות דצריך זכור בפה, א"כ הלא שלשה כתובין הבאים כאחד אינן מלמדין, ולזה מבאר רבינו דכיון שיש צריכותא

מו

דאָ [לענייניגן] איז אזוי, ס'איז אַ גרויסער חילוק פון אַרור הָמָן, און בָּרוּךְ מָרְדֳּכָי.

מח

יש אנשים שמצד טבעים רוצים להשפיע טוב וחסד,
ולחם בנקל יותר לקיים ענין ברוך מרדכי מענין ארור המן

בָּרוּךְ מָרְדֳּכָי, [איז] זייער אַ גוטע זאך, אַז מ'בענטשט מָרְדֳּכָי, מ'בענטשט אידן.
די טבע פון אַן ערליכן איד [איז דאך, אַז] ער האָט ליב גוטס, [און] ער וויל מְשָפִיעַ זיין
גוטס, [שהרי] דער מְקוֹר הַקְדוּשָׁה איז דאך פונעם גוטן [להטיב ולגמול חסד]. זייער אַ
גוטע זאך.

בָּרוּךְ מָרְדֳּכָי [איז] זייער אַ גוטע זאך, אַז מ'בענטשט מָרְדֳּכָי, מ'בענטשט אידן.
די טבע פון אַן ערליכן איד, ער האָט ליב גוטס, ער וויל מְשָפִיעַ זיין גוטס, דער
מְקוֹר הַקְדוּשָׁה איז דאך פונעם גוטן. זייער אַ גוטע זאך.

מט

[אמנם] אַרור הָמָן, [צו טון] שלעכטס, נוֹקֵם וְנוֹטֵר [צו זיין ברשעים], ס'איז [טאקע] דער
רְצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא, ס'מוז זיין, [ווייל] אַנדערש קען מען נישט דאָס גוטע. אָבער
ס'איז פאַרקערט פון דער טבע פון אַן ערליכן איד.

די טבע פון אַן ערליכן איד [איז אַז] ער וויל מְשָפִיעַ זיין גוטס, ער איז פון אַ גוטן
מְקוֹר, ער האָט ליב גוטס, ער האָט ליב מְשָפִיעַ צו זיין גוטס, [מה שאין כן] שלעכטס
קומט אים אָן שווער.

נאָר אַז ס'איז דער רְצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא, הערט זיך אויף אַלעס [ואינו מביט על

בכל אלו הזכירות שעבור זה אין הם נלמדין זה מזה, ע"כ שוב לא שייך בזה הך ענין דאין מלמדין, ושפיר הם מלמדין. ובתוך
הדברים מבאר הצדיכותא לענין זכירת שבת וזכירת עמלק דלא הוה ידעינן זה מזה. ושוב אמר רבינו עוד טעם בהצדיכותא
דשבת ועמלק באופן שני, וז"ל: [ווייל] ס'איז תלוי אין אַ 'תכונה' פון מענטשן אויך [בתכונת הנפש שלהם]. ס'איז
פאַרהאַנדן איינער וואָס ער איז אַ תְּכוּנָה וואָס ער איז פון זיין שורש אויף לְקַחַת נֶקֶם וּלְהִרְעוּ, ביי אים איז אַ
'רבותא' [הזכירה שהוא] לְקַדְשׁוֹ וּלְעִנְגּוֹ. און איינער ווידעראום איז געבויעט שורש נשמתו, דוקא נאָר אויף
לְהִטִּיב, און 'דעס' [לְהִרְעוּ] איז כנגד הטבעיות, ס'איז כנגד טבעו, כנגד בחינתו, איז ווידעראום אַ גרויסע רבותא
אַז דאָ [בעמלק] מוז אָבער זיין לְהוֹמֵמוֹ, ער זאל געדענקען לְהוֹמֵמוֹ וּלְאָבְדוֹ. על כל פנים הא כדאיתא והא
כדאיתא, דעס ברויך מען פאַר אַן אַנדערן און דעס ברויך מען פאַר אַן אַנדערן, מ'קען נישט אַראָפּלערנען איינס
פון דאָס אַנדערע. [און] אַז ס'איז נישט אויף איין בחינה [כל אלו הזכירות], ממילא איז מיצרך צריכי, גייט נישט
אָן קיין [דין פון] שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. ○ דאָס קאָן זיין אפשר דער פֿשט דאָ אין דעם מדרש
[בפרקי דרבי אליעזר] וואָס כ'האָב אָנגעהויבן. לעולם קען זיין דער בעל המדרש האָט געוואוסט פון דעם אַז
'איבעראַל' [בכל הזכירות] זעה איך [בגמרא] אַז מ'איז נישט יוצא בההורו, ס'מוז זיין זכור 'בפה'. אָבער אַז ס'איז
איבעראַל אזוי, [אם כן] מוז זיין איך לערן עס אַרויס פאַר אַ כלל [גם בשאר זכירות. אמנם] די קשיא איז דאָך אָבער,
אַז ס'איז איבעראַל אזוי [אם כן הרי] ס'איז דאָך שני כתובים הבאים כאחד, וואָס דאָרף מען האָבן צוויי פסוקים
דערויף. [וזהו הקשה המדרש] כתוב אחד אומר זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ וּכְתוּב אחד אומר זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה
לָךְ עִמָּלְךָ, כִּיצַד יתקיימו שניהם, איינער איז דאָך זיכער איבעריג, [ווייל] מ'קען דאָך אַרויסלערנען איינס פון
דאָס אַנדערע, אַז נישט העט איך גיווען געדאַרפט צו זאָגן מ'זאל אין ערגעץ נישט [זיין] מחויב 'בפה' בשאר
הזכירות, כי הלא שני כתובים] אין מלמדין, מ'זאל אין ערגעץ נישט. און דער אָמַת ברענגט מען אין די הלכה אַז
ס'איז נישט אזוי, [נאָר] אַז מען זאָגט 'איבעראַל, אַז איבעראַל מוז זיין 'בפה', ממילא איז דאָך עס אַ סתירה
כִּיצַד יתקיימו שניהם, איז דאָך עס אַ קשיא. ○ ענטפערט ער אים, ס'איז נישט קיין קשיא, [שהרי] ס'שטעלט זיך
נישט צוזאָם [ללמוד זה מזה, שהרי] אינו דומה זה לזה, דעס איז לְקַדְשׁוֹ וּלְעִנְגּוֹ און דעס איז לְהוֹמֵמוֹ וּלְאָבְדוֹ,
ממילא קען איך נישט אַראָפּלערנען איינס פון דאָס אַנדערע, מוז איך טאָקע האָבן ביידע פסוקים, איבערדעם
מוז דאָך שוין יתקיימו שניהם, איז עס ביידע אַ הכרח, ביידע פסוקים זענען אַ הכרח, מ'קען נישט אַראָפּלערנען
איינס פון דעם אַנדערע [ולכן שפיר מלמדין לכל מקום].

ה קדשו לשון סעודת פורים תש"כ (חלק ב)

טבעו. ווייל ער פארשטייט [כי] אז מ'איז מ'כניע דאָס שלעכטע, דעם מקור ה'רשעה, מ'איז מ'כניע די קליפה, דאָס איז דעם בעסטע אויף דער וועלט.
[און] פאר זיי אליין איז אויכעט בעסער אז זיי ווערן נ'כנע. וואָרן ווי מער שלעכט זיי זענען, ווערן זיי דאָך מער איינגעטינקען [בחסאים] ה'שם ישמ'רנו. [אבער] אז זיי ווערן נ'כנע, קענען זיי נישט אזויפיל שלעכטס טאָן. [ונמצא כי] א גרויסע טובה טוט מען זיי אז מ'איז זיי מ'כניע.
אָבער די טבע פון אַן ערליכן איד [איז, אַז] ס'קומט אַן שווער [דער ארור המן, ואיבוד הרשעים].

ג

ולעומת זה יש אנשים שמצד טבעם קל יותר לקיים ענין ארור המן מענין ברוך מרדכי ווידעראום דער וואָס ער איז פון אַ מקור [כזה, וואָס] ער האָט זיך ליב נוקם וְנוטר צו זיין, ס'איז ביי אים נישט אזוי שווער, [והוא אומר בשמחה] 'דער ה'מן האָט געוואָלט אומברענגען אידן! לאַז מען זיך נוקם זיין אין אים! [ווייל] ער איז ב'טבע נ'טה צו נ'קמה וְנ'טירה, דעם קומט עס אָן גרינג.
ווידעראום 'דער' טוט נישט מיט אַזאַ גרויס ח'שק דעם ב'רוך מ'רדכי, וואָרן ער איז ב'טבע נ'טה זיך 'נוקם' צו זיין. ער איז נישט אַזאַ פיינער מענטש, ער איז נישט אַזאַ גוטער מענטש.

נא

[ונמצא כי אלו הב' ענינים של ברוך מרדכי וארור המן] דאָס איז אַסאך ת'לה אין טבעיות [הנפש, של כל אחד].

נב

איך האָב געזאָגט [ביי] שלש סעודות², האָב איך געזאָגט [לבאר כזה] אז ס'איז נישט קיין ר'איה איינס פונעם אַנדערן [בזכירת שבת וזכירת מחיית עמלק, ולכן יש צריכותא לפרש מצות ז'כור כפה הן בשבת והן בעמלק, ולא שייך לומר כזה ב' או ג' כתובים הבאים כאחד אין מלמדין].
[נאָר] איך וויל נישט היצטערט דאָ מאַר'ך זיין אין דעם.
- אוי וויי געוואָלד. -

נג

אבל כל זה הוא רק כל זמן שהאדם יש לו דעת ורצון הטבעי,
דאז יש אצלו חילוק בין ענין ארור המן לענין ברוך מרדכי

לעולם איז אזוי.

ווילאָנג אַ מענטש האָט דעם ד'עת ה'טבעי, און [ער] גייט נאָכ'ן טבעיות, זענען די ביידע זאכן 'נישט אייניג'.
אָדער ער איז מער נ'טה [און] ס'איז אים גרינגער דער ב'רוך מ'רדכי. דער ב'רוך מ'רדכי איז [אים] נישט כ'נגד ה'טבע, וואָרן די טבע פון אים [איז אַז] ער וויל [פאַר] מענטשן גוטס טאָן. און דער אַרור ה'מן איז כ'נגד ה'טבעיות [שלו], נאָר וואָס דען ס'מוז זיין [וצריך הוא לכופו את טבעו לקיים גם זה].

[און אויב] איז ער ווידעראום פון אן אנדערע בחינה, [אז] דער אָרור הָמָן איז אים גרינג, [דעמאלטס] איז אים נישט אזוי גרינג דער פֿרוּף מֶרְדֵּכַי, [ווייל על כל פנים] האָט ער מער חֶשֶׁק צום אָרור הָמָן.
[ונמצא דאלו השני ענינים] דאָס איז נישט אייניג, ס'איז נישט אויף 'אייין' בחינה.

נד

אבל בפורים כששותין יין, יוצאין מתחת רצון הטבעי, ואינם רוצים רק ברצון הכורא ב"ה, והיות שרצון הכורא ב"ה הוא בשני הענינים האלו, הן בארור המן והן בברוך מרדכי, על כן שוב אין אצלו שום חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי, כי שניהם שוים אצלו, כי רוצה רק ברצון הכורא ב"ה

אז מ'טרינקט אָבער אַפּאַר גלעזלעך וויין, נעמט מען זיך אַרויס פונעם טִבְעִיּוּת, דעם 'רָצוֹן הַטִּבְעִי' באַזייטיגט מען, [און] מ'וויל נישט גאַרנישט, נאָר דעם 'רָצוֹן הַבּוֹרָא' ברוך הוא.

[וממילא] אַז מ'וויל נאָר דעם 'רָצוֹן הַבּוֹרָא' ברוך הוא, וואָס איז אַ 'נפּקא מינה' צי אָרור הָמָן, צי פֿרוּף מֶרְדֵּכַי. [ונמצא] מ'איז נישט נאָטע מער צום אָרור הָמָן ווי צום פֿרוּף מֶרְדֵּכַי, און נישט מער צום פֿרוּף מֶרְדֵּכַי ווי צום אָרור הָמָן, [וויבאַלד] אַז מ'ווייסט אַז ס'איז דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא [אז] ס'זאָל זיין אָרור הָמָן, און ס'איז דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא [אז] ס'זאָל זיין פֿרוּף מֶרְדֵּכַי.

נה

איך וויל נישט עפעס אנדערש, נאָר דעם רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא !

עפעס אנדערשט ברויך איך גאַרנישט !

גאַרנישט ברויך איך נישט !

[נאָר אז] הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ זאָל מיר העלפֿן, ס'זאָל פון מיר אַרויסקומען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא !

איך ווייס נישט גאַרנישט.

איך ווייס נישט וואָס [איז ענדערש, נאָר] איך פאַרלאָז מיך אויפֿן באַשעפֿער !

דער באַשעפֿער זאָל מיט מיר טון, וואָס ער וועט מיט מיר טון !

איך זאָל מיך אזוי פירן [אז] ס'זאָל פון מיר אַרויסקומען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא !

עפעס אנדערש ברויך איך גאַרנישט !

איך ווייס נישט וואָס, איך ווייס נישט וואָס ס'איז גוט, איך ווייס נישט וואָס איך זאָל טון.

[נאָר] איך בעט מיך ביי הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ ! [אז] הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ זאָל מיר העלפֿן ס'זאָל פון מיר אַרויסקומען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא !

ו' וז"ל הבני יששכר במאמרי פורים (אדר ה, י): וביאתי הדבר על פי מה שכתב הרב החסיד הקדוש בחובת הלבבות (שער עבודת האלקים, פרק ה) בענין גדר עבד הנאמן לאדונו, לא ילך ולא ישב ולא יעמוד כי אם בהפקת רצון האדון, לא ישכב כי אם על יצועי אהבתו, ולא יחפוז כי אם רצונו, עיי"ש. אם כן לפי זה תתבונן שהעבד אין לו רצון, והרצון שלו הוא אצל האדון, והאדון הוא בעל הרצון.

וואָס איך וויל טאָן, זאָל איך עס טאָן 'אָזוי ווי' ס'איז דער רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו !

עפעס אנדערש ברויך איך גארנישט !

איך בעט נישט גארנישט פון באַשעפער, [נאָר] איין זאך בעט איך פון באַשעפער ! ס'זאָל פון מיר אַרויסקומען דער רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו ! דאָס וויל איך !

עפעס אנדערש וויל איך נישט גארנישט !

נו

הערטס אויס :

היצט איז אַזוי.

אַז מ'מיינט דעם רצון הבורא ברוך הוא, וויאָזוי איז גאָר מעגליך, [און] 'פאַרוואָס' זאָל איך עפעס נאָך זיין מער צו אַרור הָמֶן ווי צו ברוך מְרַדְכִי, [או להיפך. והלא] 'דעס' איז דער רצון הבורא ברוך הוא, און 'דעס' איז דער רצון הבורא ברוך הוא, [וממילא] איז קיין שום 'חילוק' נישט.

נז

ביאור המאמר

ובזה יבואר מאמר הגמרא חייב אדם לבסומי בפוריא עד לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, שירצה רק ברצון הבורא ב"ה ולא יהיה אצלו שום חילוק בין זה לזה

דאָס איז דער פֿשט.

ווילאנג מ'טרינקט נישט אפּאַר גלעזלעך וויין, [איז] אפשר דורך די טבע פון אַ מענטש, האָט ער עפעס אַ נאָטיה צום טבעיות, דאָס טבעיות איז נאָטיה אַמאָל מער צום ברוך מְרַדְכִי, און איינעמס טבעיות איז נאָטיה צום אַרור הָמֶן. [וממילא] דעמאָלטס זאָגט ער שוין 'נישט אייניג', ווייל [ביי] 'דעס' איז אים נאָטיה דאָס טבעיות מער.

[ולכן] ברויך מען צו טרינקען אפּאַר גלעזלעך וויין, [וממילא באים לידי מדה זו אז] איך ווייס נישט קיין חילוק, מיט דעם זעלבן חֶשֶׁק, מיט דעם זעלבן רצון, זאָג איך דעם אַרור הָמֶן ווי דעם ברוך מְרַדְכִי, און דעם ברוך מְרַדְכִי ווי דעם אַרור הָמֶן.

פאַרוואָס, ווייל איך וויל נאָר זאָגן דעם 'רצון הבורא' ברוך הוא.

[און] אַז דער רצון הָשֵׁם יתברך איז פון אַרור הָמֶן, און דער רצון הָשֵׁם יתברך איז פון ברוך מְרַדְכִי, זענען זיי ביי מיר 'ביידע אייניג', [ווייל] ס'איז דער 'רצון הבורא' ברוך הוא.

נח

דאָכט זיך מיר ס'איז אַ גוטער פֿשט.

חייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע, איך ווייס נישט קיין חילוק, איך ווייס נישט.

ווען איך זאָג טעמים 'טבעיים', קאָן מען נאָך אַמאָל מאַכן אַ 'חילוק' פונעם אַרור הָמֶן, צום ברוך מְרַדְכִי.

אַז מ'קומט אָבער צו דער בְּחִינָה [זא] איך ווייס נישט גארנישט, איך 'וויל' נישט גארנישט, איך וויל נאָר דעם 'רצון הבורא' ברוך הוא, ממילא וואָס קאָן זיין אַ חילוק

פון אַרור הָמָן ביז צו בְּרוּךְ מֶרְדֵּכִי, פֶּאָרוואָס זאָל איך מער נוטָה זיין צו 'דעם' אָדער צו 'דעם', דאָס ווייס איך זיכער [אז] די ביידע זענען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא, [און] אַז די ביידע זענען דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא, איז נישט קיין חילוק [ביניהם].

נט

ס'איז אַ פֿשט אַמיתי:

חַיִּיב אָדָם לְבִסּוּמֵי פְּוּרְיָא עַד דְּלֹא יָדַע, איך ווייס נישט קיין חילוק, בֵּין אָרור הָמָן לְבְּרוּךְ מֶרְדֵּכִי. ביידע זענען זיי ביי מיר אייניג, מיט דעם זעלבן געפיל וואָס איך זאָג בְּרוּךְ מֶרְדֵּכִי, זאָג איך אָרור הָמָן. [און] מיט דעם זעלבן געפיל וואָס איך זאָג אָרור הָמָן, זאָג איך בְּרוּךְ מֶרְדֵּכִי. פֶּאָרוואָס, ווייל איך ווייס אַז 'דאָס' איז דער רָצוֹן הַבּוֹרָא ברוך הוא [שניהם גם יחד].

ס

[וורק] ווען איך זאָל קוקן אויף 'מיין' רָצוֹן, העט געווען עפעס אַ חילוק, ס'איז נישט אייניג'.

נישט אזוי?

דער וואָס ער האָט עפעס אָן אייגענע נְטִיָה, איז עפעס אַ 'חילוק'.

סא

אַסאַך איז דאָ [וואָס] דעם 'בְּרוּךְ מֶרְדֵּכִי' טוט ער מיר שוין צוליב, אָבער דעם 'אָרור הָמָן' דאָס וויל ער נישט, בְּשׁוּם אופֿן.

ס'איז דאָ אַסאַך אַזעלכע.

און ס'איז דאָ אַזעלכע וואָס ער העט מיר שוין צוליב געטון דעם 'אָרור הָמָן', אָבער דעם 'בְּרוּךְ מֶרְדֵּכִי' וויל ער נישט.

אזי וויי געוואָלד, ס'איז דאָ אַזעלכע, בְּעִינֵי רְאִיתִי אַז ס'איז דאָ אַזעלכע, [וואָס] ער וויל עס נישט.

סב

נאָר וואָס דען, ער 'זאָגט' ביידע.

ער זאָגט טאַקע ביידע, אָבער ס'קען זיין אַז ס'איז אַ 'חילוק' [ביניהם], נישט מיט אַזאַ שְׁלִימוּת - מיט אַזאַ גאַנץ האַרץ - קומט מען צי צו 'דעם', ווי צו 'זענעם'.

אָבער אַז דער באַשעפער העלפט מ'טרינקט אַפּאַר גלעזליך וויין, אָה! קומט מען צו אַ בְּחִינָה [אז] ס'איז בְּאֵמַת נישט קיין שום חילוק, אָה! פונקט אייניג.

סג

דאָס איז טייטש עַד דְּלֹא יָדַע, איך ווייס נישט קיין שום חילוק בֵּין אָרור הָמָן לְבְּרוּךְ מֶרְדֵּכִי, ביידע זענען זיי ביי מיר אייניג. פֶּאָרוואָס, ווייל איך ווייס [אז] הָשֵׁם יְתְבָרְךָ וויל 'אזוי', [און] הָשֵׁם יְתְבָרְךָ וויל 'אזוי'. ער וויל דעם אָרור הָמָן, [און] ער וויל דעם בְּרוּךְ מֶרְדֵּכִי, ס'איז קיין שום חילוק.

געלויבט הָשֵׁם יְתְבָרְךָ.

[דאָס איז] איין פֿשט.

סד

אופן שני

פונדעסטוועגן איך וועל נאך זאגן.

די תורה הקדושה, כל פטפוטי בלישין בר מפטפוטי דאורייתא^ה, דברי תורה זענען א חשיבות.

דאס איז אויך א רצון הבורא ברוך הוא [שיאמרו 'חידושי תורה' אמיתיים].

השם יתברך האט ליב, אז אידן זאגן דברי תורה.

ס'שטייט אין תנא דבי אליהו^ו [על הפסוק] יבחר אלקים חידושים^ז (שופטים ה, ח), השם יתברך איז בוחר אז מ'זאגט חידושי אורייתא.

א גרויסער נחת רוח [לפני השי"ת] אז מ'זאגט חידושי אורייתא, און מ'איז מכון אל האמת.

אודאי נישט חס ושלום די וואס זיי זאגן 'חידושי אורייתא' [אויף] חס ושלום 'אוועקצוגיין' פונעם אמת. פון דעם איז נישטא וואס צו רעדן.

אבער יבחר אלקים חידושים [כשמחדשין דברי תורה על דרך האמת].

סה

הערטס אויס, איך וועל נאך זאגן.

- 'סענדער' איז שוין א 'מבקר' צי איך האב עס נישט געזאגט [שוין] לאנג. -

הערטס אויס, קודם וועל איך זאגן [בדרך] פשוט.

סו

הקדמה לביאור המאמר

הרמ"ע מפאנו מפרש הכתוב ויחפרו ויאבדו, וידעו

כי אתה שמך ה', דלכאורה אם הם אבודים האך ידעו

דער רמ"ע מפאנו זאגט, אין עשרה מאמרות^ח, מ'זאג מיר [בתהלים] (פג, יח-יט) יבשו ויבדלו עדי עד [ויחפרו ויאבדו, זיי זאלן זיך שעמען און זאלן פארלוירן ווערן, ויאבדו.

^ה בירושלמי סוף ברכות (דף סח): רבי יונה בשם רבי יוסי בן גזירה, כל פיטטיא בישין, ופיטטיא דאורייתא טבין. [פי' בפני משה: כל פיטטיא, דברים בטלים, בישין. בר מפיטטיא דאורייתא דאיןן טבין, דכל זמן שהוא הוגה בהם מוצא בהם טעם].

^י בתנא דבי אליהו (סוף פרק י'): אשוי מי שמתחדש דברי תורה על פיו, וכל מי שמתחדש דברי תורה על פיו דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים, ואומר לו כך אמר הקב"ה, בני בנה לי בית המדרש, ששכר הגדול שיש לי באוצרי שלך הוא, ובשבילך אני מציל את ישראל שנאמר (שופטים ה, ח) יבחר אלקים חידושים או לשם שפירם מן אם יראה ורמח בארבעים אלה בישאל. מכאן אמרו ארבעים אלפים מישראל שנתקבצו יחד ויצאו למלחמה, ויש ביניהם זוג אחד תלמידי חכמים, דומה להם כאלו אחזו מן ותרים וחורב פיפיות בידם, לכך נאמר מן אם יראה ורמח בארבעים אלה בישאל.

^י הכוונה על הרה"ח ר' סענדר דייטש ע"ה, שהיה יושב ורושם דברי תורה של רבינו ז"ל בס"ג מדי שבת בשבתו, וכן בפורים, ובשאר הזמניות כשדרש רבינו בדברי תורה.

^י בעשרה מאמרות (חקור דין, חלק ב פרק י'): כי 'הכת' של רשעים, דהיינו קישורם והתחברם, כי הא דמיכנפי בי עשרה וגנבי כשורא (קידושין פ), או 'דרך' רשעים, כדברי המלך נעים זמירות (תהלים א, ו), היא 'האובדת' לגמרי, עם 'הפזור' המשובח ויפה להם [שעל זה אמרו (סנהדרין עא): 'פזור' לרשעים הנאה להם והנאה לעולם], כדכתיב (תהלים צב, י) ויפזרו כל פעלי און, כי 'קשר' רשעים אינו מן המנין (סנהדרין כו). אבל רשעים עצמם יועיל אליהם המירוק באחרית הימים כמו שיבא. ועל דרך זה אנו צריכין לפרש בכל מקום את הכתובים המגומים עליהם, כגון כי רשעים יאבדו (תהלים לו, כ), שהכוונה היא כמו שפירש להלן (שם קד, לה) ורשעים עוד איתם, שהוא נמשך לרישיה דקרא יתמו חטאים [שפירשו בגמרא (ברכות י) 'יתמו חטאים' אבל לא 'חוטאים', ואינם עוד רשעים, אבל

[ושוב אמר] ויָדְעוּ, און זיי וועלן 'וויסן', פֿי אַתָּה ה' לְבַדָּךְ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ, אַז הָשֵׁם יִתְבָּרֵךְ [איז] דער איינציגער, [דער] בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים איז עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ.
פרעגט דער רמ"ע מפאנו אַ האַרבע קְשִׁיָּא, אַז זיי וועלן 'פאַרלאָרן' ווערן, וויאָזוי וועלן זיי 'וויסן'. [והלא] אַ 'פאַרלאָרענער' דער 'ווייסט' דאָך נישט, ס'איז אַ הַפְּלָא וְפְלָא, אַז מ'זאָגט וַיִּחְפְּרוּ 'וַיֵּאבְדוּ', וויאָזוי וועלן זיי וויסן, [שהוא אומר] 'וַיָּדְעוּ'.

סו

אבל הכוונה דבכל דבר יש "ניצוץ הקדוש" הטמון בתוכו, דאס לא כן לא היה אפשר שיהיה קיום לאותו דבר, ולזה גם לאחר שיאבדו הרשעים, ישאר מהם אותו "ניצוץ הקדוש" שלהם, והניצוץ קדושה שישאר עליהם נאמר ויָדְעוּ פֿי אַתָּה שְׁמֶךָ ה'.

טוט אויף דער רמ"ע מפאנו, ס'איז נישטאָ אַ זאך אויף דער וועלט [וואָס] ס'זאָל נישט זיין דערין אַ ניצוץ הַקָּדוֹשׁ, וויאָזוי דען לעבט עס, [און ס'האָט] אַ חַיּוּת.
- דער דרך הבעל שם טוב איז דאָך^ט [אזוי], אַז אין אַלעמען איז דאָ אַ ניצוץ הַקָּדוֹשׁ. -

עתידיים לתקן במשפט צדק עם שינוי השם שינוי מקום שינוי מעשה, כי לא דבר רק הוא. וכן (תהלים סח, ג) יֵאבְדוּ רְשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹקִים, כי אמנם לפיוס הדין צריך לאבדם, אבל משנתפסים הדיין ישובו להיות 'כאבידה' המתבקשת. ואפילו גָּבַל וַעֲמֹן וַעֲמֹלָק (שם פג, ח) וכל אותו קשר רשעים שהחריד עלי אֶסְף את העליונים לאמר (שם, ב) אֱלֹקִים אֵל הָמִי לָךְ אֵל תַּחֲרֹשׁ וְאֵל תִּשְׁקָט קָל, מה כתיב ביה [בסוף המזמור] (שם, יח-יט) יִבְשׁוּ וַיִּנְהָלוּ עַד וַיִּחְפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ, ואחרי כן כתיב ויָדְעוּ פֿי אַתָּה שְׁמֶךָ ה' לְבַדָּךְ, שהוא להם תיקון גדול. וזה יספיק אל המכוון הנה. עכ"ל הרמ"ע.

ורבינו היה רגיל להביא דברי הרמ"ע בסגנון שמוכא תוכן דבריו בייטב פנים (לשמיני עצרת, אות טז) וז"ל: לעתיד כי רוח הַטּוֹמָאָה יֵעָבֵר מִן הָאָרֶץ (וכר' יג, ב), אַז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּךְ יחד לְקַרָּא כָּלֶם בְּשֵׁם הַמִּיּוּחַד (צפני ג, ט) וכו', נמצא אַז גם הם ימעטו את עצמם ואת כבודם לפני יתברך ויכרעו כל ברך, וכדכתיב גָּבַל וַעֲמֹן וַעֲמֹלָק (וגר') עֲשֶׂה לָהֶם כְּמִדַּתְךָ וְגו' (תהלים שם, ח-י), וַיִּחְפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ, ויָדְעוּ פֿי אַתָּה שְׁמֶךָ ה' לְבַדָּךְ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ (שם יח-יט). ולכאורה יפלא אם 'יֵאבְדוּ' איך 'יָדְעוּ', על כן פירש הרמ"ע ז"ל בעשרה מאמרות שרצונו לומר שהקליפה הורע שלהם זה איבר, אבל הטוב וחיות הקדושה שבהם ישאר, ועל זה אמר ויָדְעוּ פֿי אַתָּה וְגו'. וכן כתב גם בספרו רב טוב (לך לך, דף יא:).
^ט כנודע מדברי האריז"ל, וכמו שהשריש לנו הבעש"ט הקדוש, כמוכא הרבה בספרי תלמידיו. ועיין בצוואת הריב"ש (ריש פרק טו) וז"ל: זה כלל גדול, כל מה שיש בעולם יש ניצוצים הקדושים, אין דבר ריק מהניצוצים, אפילו עצים ואבנים, אפילו בכל המעשים שאדם עושה וכו'. ועיין במאור עינים (ריש מטה).

וז"ל רבינו בזה בסעודת פורים תשי"ג (אופן א, נדפס בלשה"ק בקונטרס דברות קודש לפורים): הנה ידוע, ומלאים מזה כל ספרי [תלמידין] הבעל שם טוב הק', שכל דבר שבעולם יש בו כח אלקי. ○ כמו שהביא בספר הק' תולדות יעקב יוסף (פרשת וירא, אות א) בשם הבעל שם טוב, משל למלך שרצה לנסות בני מדינתו האם הם באמנה אתו או לא, ושלח אליהם שולחנים מעבריו עושי רצונו והחליף בגדיהם לבגדי דלת הָעָם, ויצנכרו אב בני המדינה וידברו על לבם למרוד במלך, ורבים מבני המדינה נתפתו להם למרוד בו, ולעומתם נמצאו רבים שהתקוטטו עמם, כי היה לבם שלם עם המלך, וברוב עמל עלה בידם לדחותם מהם. והיה שם איש חכם ומבין, והשיג בדעתו כי אלו הם שלוחי המלך, וכאשר באו אליו לפתוחו למרוד במלך, ענה ואמר להם מה תרצו עמנו, הלא גם אתם שלוחי המלך ועושי רצונו, ובטענה זו נסתלקו להם מיד, ולא יספו עוד להסיתו למרוד במלך. והנמשל הוא, כי בכל דבר יש ניצוץ קדוש המחיה אותו, וכל הנסיונות והפיתויים הם רק שלוחים מאת השי"ת, לנסות את האדם האם לבו שלם עם אלקיו ויוכל לעמוד בנסיונות, ועל ידי שמשגיח זאת אין שום נסיון נחשב אצלו מאומה, עכ"ד. ○ והגם שהגאון ר' חיים מוואלאזין ולה"ה בספרו נפש החיים אינו מסכים לזה, אבל האמת יורה דרכו, אלא שהתנגדותו הגדולה נגד החסידות הביאה לזה. ○ והרמ"ק (באור יקר על הוה"ק פ' תרומה, כרך י עמוד קיז) הסביר הענין, שהכח אלקי הוא בכל דבר בעולם, אלא שהוא הסתר בתוך הסתר. ומי שרואה היטב, יודע ורואה שגם בהסטר אחרא הוא כוחו של השי"ת, ואם יודעין זאת, הרי ממילא הכל בטל ומבוטל. ○ והנה הָמָן היה הסטרא אחרא, אבל [אצל] החכם הרואה בו כח השי"ת, נעשה ממילא בטל. ועד שאין שותם יין רואין רק פשטות הדבר, שהוא כח אחר הלוחם עמנו, אבל אחר ששותין קצת יין ונעשין מבוסס, אז רואין פנימיות הדבר, ממילא אין רואין בו רק את השי"ת. ואין אני רואה רק את השי"ת. ○ וזה פירוש חייב איניש לבסומי בפורים, עד דלא ידע החילוק שבניהם, בין ארור המן לברך מרדכי, דהרי בברוך מרדכי בוודאי שם

זאָגט ער אזוי. זיי [הרשעים עצמן] וועלן פאַרלאָרן ווערן, אָבער דער ניצוץ הקדוש וועט בלייבן, [און] דער ניצוץ הקדוש דער וועט שוין וויסן אז ס'איז דאָ אַ באַשעפער אויף דער וועלט.

זאָגט דער הייליגער רמ"ע מפאנו, וְיִחַפְּרוּ וַיֵּאבְדוּ, אז זיי וועלן פאַרלאָרן ווערן, ס'וועט זיך אויסלאָזן פון זיי גאַרנישט, דערנאָך וועט זיין [ביי] דער ניצוץ הקדוש [שלם, וכו' יתקיים] וְיִדְעוּ כִּי אֵתָהּ שִׁמְךָ ה' לְבִדְךָ עָלֵינוּ עַל כָּל הָאָרֶץ.

סח

- .. היצט קאָן איך נאָך אַביסעלע זאָגן. [כאָטש] איך האָב געטרינקען, איך בין אַביסל מְבוֹסָם.

סט

ואז כשיתקיים ארור המן, ויהא נאבד זכרו של המן וחילוליו מן העולם, וישארו מהם רק הניצוצי קדושה שהיו מחיים אותם, שוב באמת לא יהיה עוד חילוק בין המן למרדכי.

היצט איז אזוי.

אז הָמָן וועט נאָבד זכרו ווערן מן הָעוֹלָם, ער וועט פאַרלאָרן ווערן, [און] ס'וועט נאָר בלייבן דער ניצוץ הקדוש, 'דער' וועט שוין וויסן ס'איז דאָ אַ באַשעפער. [וממילא] אַז מ'וועל מיר האַלטן דאָרטן, אז ס'וועט נאָבד זכרו ווערן [און] ס'וועט נאָר בלייבן דער ניצוץ הקדוש, וועט ער זיין גלייך מיט מְרַדְכִי'ן. וואָרן ער וועט דאָך אויך וויסן [אז] ס'איז דאָ אַ באַשעפער אויף דער וועלט, גלייך מיט מְרַדְכִי'ן.

ע

ביאור המאמר

וזה שאמרו חייב אדם לבסומי בפוריא כל כך, עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, שבח הקדושה יתקרב המן וגונא דיליה וישאר מהם רק הניצוץ הקדוש, ושוב באמת אין חילוק בין המן למרדכי [וזה שאמרו חכמינו] חַיִּיב אָדָם לְבִסּוּמֵי בְּפוּרְיָא, ביז ס'זאל אינגאנצן 'פאַרלאָרן' ווערן דער כַּחַּ פון הָמָן'ן, [און] אז ער וועט פאַרלאָרן ווערן וועט ער דאָך אויך וויסן ס'איז דאָ אַ באַשעפער, וועט ער זיין גלייך מיט מְרַדְכִי'ן, [אז] ער ווייסט אויך ס'איז דאָ אַ באַשעפער, און ער וויל אויך דינען דעם באַשעפער, ס'איז בלויז קדושה. אין הכי נמי, ס'איז אייניג.

איבערדעם דאָרף זיין לְבִסּוּמֵי בְּפוּרְיָא, [ביז] מ'זאל אים מאָבד און מְשַׁרשׁ זיין, אויסרייסן, 'פאַרלוירן' זאָל ער ווערן!

[און] אז ער וועט פאַרלוירן ווערן, וועט בלייבן דער בלויזער ניצוץ הקדוש, וועט ער זיין גלייך מיט מְרַדְכִי'ן, ס'איז אָמֶת וְיָצִיב'.

הוא השי"ת, וכמו כן בארור המן, דמה שרואין בו החיצוניות הוא רק ההתלבשות, אבל אין להביט על הלבוש החיצוני, כי העיקר הוא הפנימיות ששם הוא השי"ת, אבל המן בעצמו הוא בטל ומבוטל, ויעקר מן העולם. ונראה לי שטוב אמרתי [בביאור הגמרא], דכששותין יין אין אני רואה עוד את המן, רק את השי"ת, ואין אני רוצה בשום דבר רק להיות דבוק בהבורא כל עולמים. והשי"ת יעזור שנוכה להיות דבוק בו ית', ודבר אחר אין אני צריך כלל, רק שאנוכה להיות דבוק בהשי"ת, וחוצו מזה הכל בטל ומבוטל, הכל הבלים, וזה אמת גמור, ואין ידיעה אחרת. וכשמביטין בדברי הבעל שם טוב הק', רואין מפורש שהכל הוא מלא מהשי"ת, מלא כל הארץ כבודו, ואם כן ממילא אין חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי. [ועיין זה מבואר יותר בדברי יואל לפורים [אופן 10]].

' וראוי לציין בזה מה שכתב היעב"ץ בסידורו (בתפלת י"ח בברכת וּלְמַלְשֵׁינֵינוּ, כפי נוסח הנרפס בהגהות המחבר בסוף הסידור), [תעקף ותשבר ותמגר ותכלם ותשפלים] "ומתניעם". קשה [אחר שנעקרה, מה צורך להכניע. אלא הכוונה על

דעס איז דער פֿשט חייב אָדס לבסומי בפּוריאַ, אַזוי ווייט, עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אֲרוּר
הָמָן לְפָרוּךְ מֶרְדֵּכִי.

עא

ס'איז אויכעט אַמַּת, ס'איז אויך אַ פֿשט.
און אויב איך האָב עס שוין אַמאַל געזאָגט^א, מיין איך אַז מ'מעג [עס] נאָכאַמאַל
הערן, ס'שאַדט נישט.
ס'איז נישט קיין 'מאַלער' ווען כ'האָב עס יאָ געזאָגט אויכעט.

עב

אופן שלישי

נאָר אַף עַל פִּי כֵן, איך וועל זאָגן 'נייעס'.
יְבַחֵר אֱלֹקִים יְחִדְשִׁים^ב, אַז מ'זאָגט עפּעס חִידוּשֵׁי אֲוִרִיטאַ, נייעס (וכדלעיל באות סד).
איך וועל נאָך עפּעס זאָגן.

עג

הקדמה לביאור המאמר

לכאורה יש כאן קושיא גדולה, על הא דמבואר בגמרא כי מבני של הָמָן למדו תּוֹרָה בְּרַבִּים, שהרי מבואר
במכילתא דאין מקבלין גרים מווע עמלק, ואם כן האיד היה אפשר שילמדו תורה ברבים לבני ישראל, והלא מבואר
בגמרא דאין מוסרין דברי תורה לגוים
דאָ איז דאָ אַ גרויסע קשײַא, - אוי וויי, געלויבט הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, - דאָ איז אַ גרויסע
קשײַא.
[דהנה] די גמרא זאָגט^ב מבני בניו של הָמָן למדו תּוֹרָה בְּרַבִּים^ג, מ'האָט געלערנט
תורה ברבים, [וכן] מבני בניו של סיסרא, ומבני בניו של סנחריב, ומאן נינהו, שמעיה
ואבטליון. שמעיה ואבטליון זענען געקומען פון סנחריב'ן.

עד

[אַבער] אַ גרויסע קשײַא איז היצט, [דהנה] ס'שטייט אין די מכילתא^ד [על הפסוק] כִּי
יָד עַל כֶּסֶף קָה מִלְחָמָה לֵּה' בַּעֲמָלֶק מִדֹּר דֹּר (בשלח יז, טז), זאָגט די מכילתא, הַקְדוּשׁ בָּרוּךְ

אותה קליפה דקה דנוגה שבה סוד עץ הדעת טוב ורע, וְלֹהֵט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת מדינא לרחמי, שתכנע תחת
הקדושה ותשוב כולה טוב. ונראה לי שלזה קראה חז"ל 'ברכת המינים' [ולא קללת המינים], שיחת תלמידי
חכמים צריכה לימוד, כי אמנם הוא בסוד 'עד דלא ידע בין ארור המין', וְיִתְמּוּ חַטָּאִים וְלֹא חוּטָאִים.

^א ויעיין בחינה זו בשנים שאחר זה בסעודת פורים תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס צו), באופן ראשון.

^ב בגמרא גיטין (נז:): וכעין זה בגמרא סנהדרין (צו:): תנא, נעמן גר תושב היה, נבזראדן גר צדק היה, מבני בניו
של המן למדו תורה בבני ברק, מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים, מבני בניו של סנחריב למדו תורה
בְּרַבִּים, מאן אינון, שמעיה ואבטליון.

^ג כי גם בהלשון למדו תורה בבני ברק, הכוונה שלמדו תורה ברבים, וכמו בסיפא דגמרא. וכלשון שאמר רבינו
כן הוא גם בישמח משה פרשת תולדות (עה"פ וראה יצחק) ופרשת ואתחנן (בהגיה ד"ה מה שנאמר כמ"פ ובבזה לא שלחו
את ידם).

^ד במכילתא סוף בשלח: רבי אליעזר אומר, נשבע המקום בכסא הכבוד שלו שאם יבא מכל האומות שיקבלוהו,
ולעמלק ולביתו לא יקבלוהו, שנאמר (שמואל ב' א, יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַנָּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אֵי מִזֶּה אָתָּה, וַיֹּאמֶר בֶּן אִישׁ
גֵּר עַמְלֵקִי אָנֹכִי. נזכר לדוד באותה עשה מה שנאמר למשה רבינו: אם יבא מכל האומות שבעולם להתגייר

הוא האָט געשוואוירן בַּכּסָאָו, אַז פון אַלע אומות מעג מען מַקְבֵּל זיין גַּרִים, און פון עַמְלֵק טאַר מען נישט מַקְבֵּל זיין קיין גַּרִים, מ'טאַר נישט.

[וכן מצינו] ביי דוד המלך, ס'איז צו אים געקומען האָט אים געזאָגט איינער ער איז אַ גַר עַמְלֵקִי, האָט ער געזאָגט ביסט מִתְחִיב בַּנְפִּשָּׁף, [ווייל] פון עַמְלֵקִים איז נישטאָ קיין גַּרִים, ס'איז נישט פאַרהאַנדן.

איז דאָך אַ גרויסע קִשְׁיָא, וויאָזוי האָט געקאַנט זיין מבני בניו של הָמָן למדו תורה ברבים, [והרי] מ'קאַן דאָך נישט לערנען קיין תורה נאָר סיידן^{טו} אַז מ'איז אַ איד, וואָרן מ'טאַר דאָך נישט לערנען^{טז} [מיט קיין גוי, וכדכתיב] מַגִּיד דְּכָרָיו לְיַעֲקֹב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, לֹא עָשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי (תהלים קמו, יט-כ), מ'טאַר דאָך נישט לערנען קיין תורה מיט אַ גוי, [נאָר] מ'האָט געמוזט מַקְבֵּל זיין ווי אַ גַר [וואוּס היה מותר ללמדו תורה], און ס'שטייט דאָך אַז דאָס קען נישט זיין [שיקבלו גרים מזרע עמלק].

עה

ומעולם נתקשיתי בזה, ושוב ראיתי שכבר עמדו בזה. ושכחתי הלוי מותרין שהם נתגייירו מעצמן, אבל לא שיקבלו אותם. אבל אחתי קשה דהאך אפשר שילמדו להם תורה, ושיקבלו רבים תורה מהם

אייביג איז מיר קִשְׁה געווען די קִשְׁיָא, [און] איך האָב עס געטראָפֿן שוין שטיין אין די אחרונים^{טז}. [און] איך האָב געזען ס'שטייט אין מנות הלוי^{טז} [ער] פרעגט אויך די

שיקבלוהו, ומביתו [של עמלק] שלא יקבלוהו, מיד (שם, טז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד דָּמָךְ עַל רֹאשְׁךָ כִּי פִיךָ עָנָה כָּךְ, לָכֵן נֶאֱמַר מִדֵּר דֵּר.

וכן הוא בתנחומא כי תצא (סימן יא) ובפסיקתא דרב כהנא (ג, טז): תני בשם ר' אלעאי, שבועה נשבע הקב"ה ואמר ימיני ימיני, כסאי כסאי, אם יבאו גרים מכל אומות העולם אני מקבלן, וזרעו של עמלק אני מקבלן לעולם. אף דוד עשה כן, שנאמר וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַנָּעַר הַמַּגִּיד וכו'.

^{טו} פירוש: אויסער.

^{טז} וכמבואר בגמרא חגיגה (יג): ואמר רבי אמי, אין מוסרין דברי תורה לעובד כוכבים, שנאמר (תהלים קמו, כ) לֹא עָשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בָּל יָדְעוּם.

^{יז} כן הקשה בעיני יעקב (על העין יעקב סנהדרין שם) ונשאר בצריך עיון. וכן עמד בזה החיד"א בספרו עין זוכר (מערכת ג, אות א), ובפתח עינים (סנהדרין צו:), ובדברים אחדים (דרוש כד) ובראש דוד (ר"פ יתרו). ועיין עוד בזה בתפארת שלמה לפורים (ד"ה ויצא המן ביום ההוא).

^{יח} במנות הלוי על מגילת אסתר (ג, ח): ומ"ש הלא רבים מעמי הארץ מתגיידים (ח, יז) וכו', הן אמת ימים עמדתי מרעיד על הדבר הזה, ביען המתגיידים כפי הנראה היו מזרע עמלק אשר מפני חרבות נדדו מִדְּתָם, וכמו שאמר (שם) כִּי נָפַל פֶּחַד הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם, כִּי נָפַל פֶּחַד מִרְדְּכָי וגו' (ט, א), והייתי מתפלא, מרדכי היהודי וחגי זכריה ומלאכי, היאך היו מקבלים גרים כאלה. ובהדיא אמרינן (יבמות כד:) אין מקבלים גרים לתמיד לבא, ביען יראה כי אינם מתגיירים מאהבה אלא מיראה וכו'. ומה גם בהיות המתגיירים הללו מזרע עמלק כמו שהיו הנהרגים, והרי בפירוש אמרו במכילתא בפסוק כי יד על כס קה, רבי אליעזר אומר, נשבע הקב"ה בכסא הכבוד שלו שאם יבא אחד מכל אומות העולם להתגייר שיקבלו אותו ישראל, ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו וכו', עד כאן. וא"כ היאך היו מקבלים אותם בזמן שניתן רשות לכולם. שמפני זה הייתי מפרש 'מתגיידים', מראים עצמם יהודים, אם במלבושים אם במנהגם, כמו מתכבד (משלי יב, ח), מתרשש (שם יג, ז). אלא שראיתי לרב יוסף שתרגם (בתרגום אסתר) 'מתגיירין', וכן פירש רש"י ז"ל. ובהדיא אמרינן במדרש רבתי מגילתין (ו, ב) דבר זה, וז"ל בפסוק איש יהודי, ויש אומרים שהיה שקול כאברהם בדרור, מה אברהם אבינו מסר את עצמו לתוך כבשן האש, והחזיר והכיר לבריות גדולתו של הקב"ה וכו', אף מרדכי בימיו הכירו הבריות גדולתו של הקב"ה, הדא הוא דכתיב וְרַבִּים מִעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְּיַהֲדִים, אלא שפירש רש"י ז"ל, ואפרש מִתְּיַהֲדִים 'מתגיירים'. אלא שעמד בפני הספק האמור כי עצום הוא. והנני יוסף להפליא על מה דאמרינן בגמרא מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. ועל כרחק יש לומר שנתגיירו, דהא אמרינן בגמרא (חגיגה יג.) א"ר אמי אין מוסרין דברי תורה לגוי וכו'. ואמרינן בגמרא (סנהדרין נט.) עכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה. והמלמדו עובר על וְלִפְנֵי עֵזֶר לֹא תִתֵּן מִקְשָׁל (קדושין יט, יד) וכו'. ומכל זה משמע שבני בניו של המן נתגיירו, מאחר שלמדו תורה בבני ברק.

ואומר, כי ביען בכתבים הראשונים נאמר (אסתר ג, יד) לָכֵן הַעֲמַמָּה לְהוֹיֹת עֲתִידִים לְיוֹם הַזֶּה, ומזה משמע כי

קשׁיָא, [און] ער פלאַגט זיך [לתרץ] אז זיי האָבן זיך אליין מַגִּיר געוועזן, [אַבער] מ'האַט זיי נישט מְקַבֵּל געווען.

[אַבער] ס'איז [נאָך] שווער וויאזוי האָט מען זיי געלערנט תּוֹרָה, און [אז] זיי האָבן געלערנט תּוֹרָה 'בְּרַבִּים', וויאזוי האָט מען מְקַבֵּל געווען פון זיי צו לערנען תּוֹרָה בְּרַבִּים, [אויב] זיי זענען געווען גוֹיִם [און] מ'האַט זיי נישט מְקַבֵּל געווען [לגרים].

עו

אמנם חשבתי לתרץ בזה, דהוא על פי המבואר בגמרא דבזמן הזה גם גר עמוני ומואבי מותרין לבא בקהל, לפי שכבר עלה סנהריב ובלבל את כל האומות, ונתערבו כולם זה בזה, וכל דפריש מרובא פריש

[נאָר] איך קלער, [דהנה] לעולם די גמרא זאָגט דאָךּ ט, אז גר עמוני, אז אַ גר מצרי וגר עמוני מעג מען מְקַבֵּל זיין [בזמן הזה], ווייל בא סנהריב ובלבל את כל העולם כולו, וְכָל דְּפָרִישׁ מְרֻבָּא פְּרִישׁ. דאָס ווייסט מען נישט [מי הוא באמת מצרי או עמוני, ווייל] ס'איז אויסגעמישט^{כא}.

כל אומה ולשון אשר יקום כנגדם, יהיה מזרע עמלק הנקראים שונאים ואויבים לזרע ישראל כל הימים, או יהיה משאר העמים, הנו מורשה לעשות, ומקיים מצות המלך יקרא. לכן הוצרך בכתבי מרדכי לאמר (ח, יא-ג) אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיהוּדִים וגו' לְהַקְהֵל וְלַעֲמֵד על נפשם לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל חַיִּל עִם וּמְדִינָה הַצָּרִים אִתָּם, פְּתֻשָׁן הַמִּבָּב וגו' וְלַהֲיוֹת 'יְהוּדִים' עֲתִידִים לֵאמֹר הִנֵּה לְהִקָּם מֵאֲבֵיהֶם. [ונאמר] (ט, כ-ה) נִקְהָלוּ הַיְּהוּדִים וגו' לְשַׁלַּח יָד בַּמִּבְקָשׁ רָעָתָם, וְאִישׁ לֹא עָמַד לַפְּנֵיהֶם, וַיִּכּוּ הַיְּהוּדִים בְּכָל אֲיִבָּהֶם וגו' וַיַּעֲשׂוּ בִשְׁנָאֵיהֶם כְּרָצוֹנָם, כִּי כוּוֹנוּ לַשְׁתֵּי הַכְּתוּת, כִּי עַל הַכֹּת אֲשֶׁר לֹא שׁוֹנְאִים הֵם לָהֶם שְׂנֵאָה פִּרְטִית מִתְּמוּל שְׁלֹשׁ, אִמֹר אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיְּהוּדִים לְהַקְהֵל וְלַעֲמֵד עַל נַפְשָׁם וגו' אֶת כָּל חַיִּל עִם וּמְדִינָה הַצָּרִים אִתָּם, וְאֵם לֹא יִהְיוּ צָרִים אוֹתָם אֵין לָהֶם רִשׁוּת לְשַׁלּוּחַ יָד בָּהֶם. וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר וְאִישׁ לֹא עָמַד לַפְּנֵיהֶם, וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינֹת וגו' מְנַשְּׂאִים אֶת הַיְּהוּדִים. וּפְתֻשָׁן הַכְּתָב הוּא עַל יָדֵעַ עֲמַלְק הַנִּקְרָא אֲיִבָּהֶם וְשׁוֹנְאֵיהֶם. וְכֵן תֵּרַגְם הַמִּתְרַגֵּם (ט, יב) וְאִמֹר מִלְכָּא לֹאִסְתֵּר מִלְכָּתָא בְּשׁוּשָׁן בִּירְנַתָּא קִטְלוּ יְהוּדָאִין וְהוֹבְדוּ ת"ק גּוֹבֵרִיא רּוֹפִילִין דְּמִזְרַעַת עֲמַלְק וגו'. וְכֵן תֵּרַגְם (שם, טו) וְאִתְנַשּׁוּ יְהוּדָאִין דִּי בְּשׁוּשָׁן אוּף כִּיּוּמָא אַרְבַּע עֶשֶׂר לִירַח אֲדָר וְקִטְלוּ בְּשׁוּשָׁן תַּלְתּ מֵאָה גּוֹבְרִין מְדִבֵּית עֲמַלְק. וְכֵן תֵּרַגְם (שם, טז) וְשָׂרֵי יְהוּדָאִין דִּי בְּפִילְכִי דְּמִלְכָּא אִתְנַשּׁוּ וְקִרְיָמוּ יָת נַפְשֵׁיהוֹן וְאִשְׁכּוּחוּ נִיחָא מִבְּעַלִּי דְּבִבְיָהוֹן וְקִטְלוּ בִּשְׁנָאֵיהוֹן שִׁבְעִין וְחֲמֵשָׁה אַלְפִין מְדִבֵּית עֲמַלְק. הִנֵּה כִּי כָל הַמוֹמְתִים הִיוּ מִזְרַע עֲמַלְק, וְהַמִּתְגִּירִים הִיוּ מִיִּתְרֵי הָעַמִּים, כְּדִמְשַׁמַּע מֵהָא דְּמִדְרַשׁ רַבִּי (ו, ב) שֶׁהָבֵאוּ לְמַעְלָה, וְגַם מִזְרַע עֲמַלְק כִּמוֹ כֵּן, כְּדִמְשַׁמַּע מִמֵּאִמֹר הַגִּמְרָא, וְהוֹצִירוּ לְקַבְּלָם מִפְּנֵי קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, שְׁלֹא יִרְאֶה כְּדִבְרֵי הַמֶּן (ח, ג) וְדִתֵּיהֶם שְׁנוֹת מְקָל עֵם, כִּי הִנֵּה גוֹיִם רַבִּים מִתִּיהִידִים מְבַלִּי שׁוֹם פָּחַד רַק שִׁישִׁירִים בְּעִינֵיהֶם דְּרִכִּיהֶם, כִּי עַל כֵּן אִמֹר וְרַבִּים מִעַמֵּי הָאָרֶץ, דִּמְשַׁמַּע עַמִּים רַבִּים, אֲשֶׁר זֶה יִרְאֶה דָאִין שִׁינוּי הַדָּת רַע, רַק טוֹב. וְנִכְזָבוּ דְּבָרֵי הַמֶּן הָרַע הַזֶּה.

ושוב מצאתי בתוספות בגמרא (יבמות כז): על האי דאמר רבי נחמיה אחד גרי אריות ואחד גרי חלומות ואחד גרי מרדכי ואסתר אינם, כתבו שם ז"ל, וקשה דאמרין בגמרא (שם עט.) גבי מעשה דגבעונים, דבימי דוד ניתוספו גרים על ישראל ק"ן אלף. ויש לומר דמעצמן נתגייירו, כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר ורַבִּים מִעַמֵּי הָאָרֶץ מִתִּיהִידִים. עד כאן. וזוהי תשובה נצחת לכל מה שהוקשה לעיל, כי לא קבלו אותם ישראל, אלא שהם מעצמם נתגייירו. דיקא נמי, דקאמר במכילתא שאם יבא אחד מאומות העולם שיקבלו אותו ישראל, ומביתו של עמלק 'לא יקבלו' אותו, ולא קאמר שלא יתגייירו הם, כי הרשות נתונה (אבות ג, טו). רק שישאל לא יקבלום. ומה שלמדום תורה, משום דהא על כולם אמרין בגמרא (שם כז): הא איתמר עלה א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה רב, הלכך כדברי האומר כלם גרים הם. ומעתה מתקיימים משמע הכי ומשמע הכי, לזרוע של עמלק מראים עצמם, ולאחרים מתייהדים כולם. ואלו ואלו יהודים הם.

ט בגמרא ברכות (כח): ואף רבן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת. תנן (ידיים ד, ד) בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניו בבית המדרש, אמר להם מה אני לבא בקהל. אמר לו רבן גמליאל אסור אתה לבא בקהל, אמר לו רבי יהושע מותר אתה לבא בקהל. אמר לו רבן גמליאל והלא כבר נאמר (תצא כג, ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', אמר לו רבי יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין, כבר עלה סנהריב מלך אשור ובלבל את כל האומות, שנאמר (ישעי' י, יג) וְאֶסְרִי גְבוּלוֹת עַמִּים וְעִתִּיחֵיהֶם שׁוֹשְׁתִי וְאֶזְרִיד כִּאֲבִיר יוֹשְׁבִים, וכל דפריש מרובא פריש. אמר לו רבן גמליאל והלא כבר נאמר (ירמ' מט, ו) וְאֶתְרִי כֵן אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹת בְּנֵי עַמּוֹן נָאִם ה', וכבר שבו, אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר (ירמ' ל, ג) וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל, ועדיין לא שבו. מיד התירוהו לבא בקהל.

כ וכן נפסק ברמב"ם (איסור' יב, כה) ובשלחן ערוך (אה"ע ד, י). וז"ל ברמב"ם שם: כשעלה סנהריב מלך אשור

עז

וגם מלבד מה שבלבל סנחריב, הרי במשך אורך הדורות גם במבט מתעבין האומות זה בזה

און אויסערדעם וואָס סנחריב האָט מַבְלָל געווען [בידים, הרי] ס'איז דאָך [דאָ] דאָס גרויסע צומישעניש, דעס גרויסע תְּבֻלָּלוֹת וואָס ס'איז דאָ [במשך הדורות מצד הטבע, אַז] ס'מישט זיך אויס [בני אומה אחת עם בני אומה אחרת שמתחתנין זה בזה].

- וויפיל אידן איז דאָ געבען וואָס ס'איז אויסגעמישט, מ'ווייסט נישט ווער ס'איז אַ איד [און] ווער ס'איז אַ גוי. -

ס'איז אַ גרויס תְּבֻלָּלוֹת, מ'ווייסט נישט. און אַז מ'ווייסט נישט, [איז] פֿל דְּפָרִישׁ מְרֻבָּא פְּרִישׁ^ב.

עח

וכבר הזכרתי בסעודה שלישית, דמטעם זה לא שייך כהיום המצוה

להרגו וזע עמלק, כי כבר אין ידוע לנו מי הוא מורע עמלק

איך האָב דאָ געזאָגט טאַקע דעם שלש סעודות^ב געשמועסט פון דעם, ס'שטייט אין ישמח משה^ב אַז ס'איז דאָ עמלקים [מצויים גם כהיום. ואמרת שאינו מוכן לי דבריו, שהרי

בלבל כל האומות ועירבם זה בזה והגלה אותם ממקומם, ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם, וכן האדומים שבשדה אדום, והואיל ונתערבו ד' אומות האסורים בכל אומות העולם שהן מותרים, הותר הכל, שכל הפורש מהן להתגייר, חזקתו שפירש מן הרוב. לפיכך כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מקום בין אדומי בין מצרי בין עמוני בין מואבי בין כושי בין שאר האומות, אחד הזכרים ואחד הנקבות, מותרין לבא בקהל מיד. [ואגב, מה שמתיר גם גר מצרי, הרא"ש חולק על זה, כמובא בשלחן ערוך שם. אבל בעמוני ומואבי מותר לכ"ע. ורבינו מזכיר כאן כדעת הרמב"ם דגם גר מצרי מותר].

^א וסנחריב היה בימי חזקיה המלך, כמבואר בפסוקים, והוא בסוף תקופת בית ראשון. וזה זמן רב קודם זמן המן ובניו.

^ב כמבואר בגמרא יבמות (טז:), ועוד בכ"מ.

^ב בס"ג זכור תש"כ הנזכר. וז"ל רבינו שם (בלשון קדשו קונטרס צה, אות טא-): לעולם די מצוה 'היינט' [אם יש חיוב בזמן הזה להרגו זרע עמלק], ער דער ישמח משה זאָגט, אפילו וואָס מ'ווייסט ס'איז עמלקים, מ'ווייסט וואו [זיי זענען], דעסטוועגן ברויך מען נישט הַרְגִיעֵן [העמלקים בזמן הזה, כיון שאי אפשר לנו לאבד 'כל' זכרם של העמלקים].

○ [אמנם] לכאורה מיר דאָכט זיך [שאין ידוע כהיום מי הוא זרע עמלק], ס'איז מיר אַ פֿלאַ [דברי הישמח משה שם], ער זאָגט ס'איז דאָ עמלקים [מצויים וידועים כהיום, ולכאורה] ווי קען זיין, על פי הלכה איז דאָך נישט דאָ גאַרנישט, [שהרי אמר] בא סנחריב ובלבל את כל העולם כולו, מ'ווייסט נישט 'ווער' ס'איז זרע עמלק, לכאורה בזמן הזה איז נישטאָ ווער ס'ווייסט, [אזוי] זעט דאָך אויס [בהפוסקים להלכה] [עיי' רמב"ם איסור יב, כה. מלכים ה, ד]. [ואם כן] אין אָמְתִין אַריין זעט דאָך אויס ס'איז נישטאָ [מי שניכר לנו שהם עמלקים]. נאָר וואָס דען קמי שְׁמֵא גִלְגָּא [מי הם זרע עמלק כהיום, און] לימות המשיח לעתיד וועט אַלעס נתגלה ווערן [גם לנו], מ'וועט וויסן [מי הם, ואז ימחו כל זכרם]. [והוא כעין] ווי דער רמב"ם זאָגט דאָך [הובא להלן בהערה כט] [לענין יחוס משפחות, און דער מלך המשיח וועט מברר זיין ווער ס'איז אַ כהן און ווער נישט. ברוח קדשו וועט ער דאָס מברר זיין, ער וועט מְגַלָּה זיין די יחוס. [וכמו כן יתגלה אז איזה גוים הם מורע עמלק. ואם כן] לכאורה האָט מען נישט [במצאות לקיים] די מצוה ביז ימות המשיח, [וויק אז יתקיים מצות המקח אַז זיך עמלק, ועל זה שתיירם יניתן] וְלֹא תִתְּנִי אפילו לימות המשיח.

^ב בישמח משה סוף כי תצא (ד"ה זכור): בספר החינוך בפרשה זו מצוה תר"ד במצות למחות זרעו של עמלק כתב וז"ל, וזאת מן המצוה המוטלת על הצבור, וכענין שאמרו רז"ל (סנהדרין כ:): שלש מצות נצטוו ישראל וכו', ובאמת כי גם על כל יחיד וכו' ובא לידו אחד מזרע עמלק וכו' [עכ"ל החינוך]. והנה בהגהות מהמשנה למלך כתב, עיין לעיל סימן תכ"ח, וכוונתו כמו דשם במצות הריגת שבעה עממין, כתב ועובר על זה ובא לידו אחד מהם וכו', עיין שם. ורצ"ל דהוא הדין כאן נמי הוי הדין כן, כן הוא כוונת המשנה למלך. ○ אבל בהרמב"ם בהלכות מלכים פרק ה' הלכה ד' כתב, מצות עשה להחרים ז' עממין וכו', וכל שבא לידו אחד מהן [ולא הרגו עובר בלא תעשה, שנאמר (דברים כ, טו) לא תחיה קל נֶשְׁמָה, וכבר אבד זכרם]. ובהלכה ה' שם כתב, וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק וכו', ולא כתב כלל וכל מי שבא לידו אחד מהן וכו', נראה ברור דמחל בין מחיית עמלק ובין הריגת ז' עממין. והדין עמו, דבשלמא ז' עממין דכתיב בהו לא תחיה קל נֶשְׁמָה, ופירושו שלא נחיה אחד מהן, כמ"ש הרא"ה (בספר החינוך) בסימן תקכ"ח, ורצ"ל דעל כל נשמה ונשמה בפני עצמו קאי הלאו דלא תחיה, מה שאין כן העשה דמִחְיָה, דלא הוי מצוה ק"ח 'למחות זכרו של עמלק' ואם כן כל כמה דלא נוכל למחות [כל] זכרו,

אמרו שכבר בא סנחריב ובלבל כל העולם כולו, און די עמלקים זענען [אויך] אויסגעמישט מיט דער וועלט, וְכָל דְּפָרִישׁ מְרֻבָּא פְּרִישִׁיכָּהּ.

עט

ובזה נראה גם מה שנאמר במגילה וְרַבִּים מִעַמֵּי הָאֶרֶץ מִתְּהִידִים, ונתקשה במנות הלוי דעל זה גם קשה דלכאורה אותן שלחמו עמם היו מורע עמלק, והאך קיבלו אותם לגרים. אבל להאמור נראה, כי כבר לא היה ידוע באותה שעה מי הם זרע עמלק, וכל דפריש מרובא פריש

[וגם על הפסוק] וְרַבִּים מִעַמֵּי הָאֶרֶץ מִתְּהִידִים (אסתר ח, יז), פרעגט ער אויך [במנות הלוי]^{יב} די זענען דאך אויך געווען מזרע עמלק.

נאך קאן זיין [עוד לדרכינו], זיי האבן נישט געוואוסט, אסאך זענען נהרג געווארן [און] זיי זענען טאקע געווען מזרעא דעמלק, אבער זיי אליין האבן נישט געוואוסט^{יג}, [דשמה היו מאומה אחרת שכבר התערבו עם זרע עמלק].

ביי די בכוּרִים [שמתו במצרים] שטייט אויך^{יד} אז זיי האבן נישט געוואוסט [אז] זיי זענען בכוּרִים, ווייל זיי האבן מזנה געווען תחת בעליהן, [ונכשראו שמתו גם מאותן שלא ידעו שהם בכורים לכן] האבן זיי געמיינט אז ס'איז די גזירה 'אויף יעדן', [ועל זה נאמר (כא יב, לג) כִּי אָמְרוּ] 'בְּלִנּוּ' [מתים].

דאס איז אויך אזוי, זיי האבן נישט געוואוסט.

לא היו המצוה כלל להרוג וכו' [עיי"ש עוד]. ○ ובאמת הרא"ה שם במצוה תכ"ה כתב בהריגת ז' עממין, דאם בא לידו אחד, בטל העשה וגם עובר בלא תעשה, דהוא אזיל לשיטתו, אבל הרמב"ם ודאי אינו סובר כן. ונראה לכל זה כיון הגאון בעל משנה למלך בהגה"ה הנ"ל שכתב ועיין לעיל סימן תכ"ה, רצ"ל דאזיל לשיטתו דכתב דעובר בעשה דהתם תתרימם. אם כן הרמב"ם דלא כתב שעובר בעשה, אם כן גם כאן אין המצוה על אחד מהן, וזה ברור ונכון וכו'. ○ ובאמת קשה על הרא"ה בספר החינוך, דאם כן אם יפגעו שני אנשים כשרים וצדיקים ביער מזרע עמלק, במקום שודאי להם שאין רואה, יהיו מחוייבים להרגו, ואם לאו עוברים בעשה אתמהא, הלא לא ראינו ולא שמענו מאבותינו ורבותינו ואבות אבותינו שיהיו חוששין על זה, ולא חזינן לרבנן קשישאי דעבדי הכי 'אף במקום שמצויין זרעו של עמלק'. ואין לומר דקושיא זו קשה ג"כ על הרמב"ם בו' עממין, זה אינו, דהלא כתב הרמב"ם שם דנשכח זכרם, וכמ"ש הרא"ה בספר החינוך שם בסימן תכ"ה דדוד הרג והשחית כולם, ולא נשארו רק מתי מספר ונתפזרו ונטבעו בין האומות עד שלא נודע זכרם, עיי"ש. אבל העמלקים בהרבה מקומות הם מצויים מאד, וזה ברור לדעתי כשמש.

^{יב} וכן כתב במנחת חינוך (סוף מצוה תרד, מצות מחיית זרע עמלק) וז"ל: והאידנא אין אנו מצויים בזה, כי כבר עלה סנחריב ובלבל את העולם, וכל דפריש מרובא פריש. [ועיין עוד בשאגת אריה (סוף סימן מט)].

^{יג} במנות הלוי על מגילת אסתר (ח, יז): ומה שאמר וְרַבִּים מִעַמֵּי הָאֶרֶץ מִתְּהִידִים, אשוב כי לא היו באים 'להתגיר' עצמם, כי ידוע כי לא יקבלום, אם לפי שקשים גרים לישראל, כל שכן מאלו אם היו מזרע עמלק, עם היות שאמר מעמי הארץ. גם כי אין מקבלים גרים לימות המשיח (יבמות כד:). לזה היו הם 'מתיהדים', רצה לומר כי היו מביאים עצמם כאלו הם יהודים, והיו משנים מלבושיהם. ○ ואם נפשך לומר מתיהדים ממש, ואמר שבא להגיד שלמית עם בני ישראל, כי אם היות הגזירה נגזרת עליהם להרוג על דרך שביארנוהו, לא המירו דתם, ואלה תיכף בבא עליהם הצרה הזאת, עזבו את אלהיהם ואת דתם. [וכן האריך בזה בדבריו המובאים לעיל].

^{יד} דמה שמבואר בדברי חז"ל שכל הנהרגים היו מזרע עמלק, הוא ממה שגילתה הנבואה ורוח הקודש. אבל בסתם גוים לא ידעו מי הם.

^{יז} במכילתא בא (פרשה יג): כִּי אָמְרוּ בְּלִנּוּ מֵתִים (כא יב, לג). אמרו ולא כמדת משה, משה אמר (שם יא, ה) וְמַת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, והיו סבורין שכל מי שיש לו ד' או ה' בנים, אין מת אלא הבכור שבהם, והם לא היו יודעין שנשחיתין חשודות בעריות, וכולן בכורים מרווקים אחרים. הן עשו בסתר, והקב"ה פירסם אותם. והרי דברים ק"ו, ומה אם מדת פורענות מועטת, העושה בסתר הקב"ה מפרסמו, מדה טובה מרובה על אחת כמה וכמה.

וברש"י בא (יב, ל): כִּי אֵין בֵּית אֶשֶׁר אֵין שָׁם מֵת. יש שם בכור, מת, אין שם בכור, גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר (תהלים פט, כח) אֶף אֵין בְּכוֹר אֶתְּנָהּ. ○ דבר אחר, מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו.

ב

ובזה אתי שפיר, כי אותן שנתגיירו מבני בניו של המן, בשעה שנתגיירו לא ידעו מי הם, והותר לקבל אותם על פי הלכה. ולאחר שכבר נעשו גרים כדן, אף שאחר כך גילו חז"ל ברוח קדשם מי הם, כבר היה להם דין גרים גמורים, ושוב הותר ללמדם תורה, ולקבל מהם תורה.

קומט אויס אַזוי.

על פי הלכה האט מען זיי געמעגט מקבל זיין, פארוואס, [ווייל] פֿל דפֿריש מרובא פֿריש.

[און] אַז מ'האט זיי שוין מקבל געווען על פי הלכה, זענען זיי שוין געווען גרים [כהלכה]. ולכן שוב הותר ללמדם תורה, ולקבל מהם תורה, אף לאחר שכבר ראו חז"ל ברוח קדשם למפרע, כי היו מבני בניו של המן].

פא

וכן בשאר גרים מורע עמלק שלא נתגלו לנו עד עתה, אבל יתוודעו לנו לעתיד לבא כשתייחסו הכל ל פי משיח. אבל מכל מקום כיון שכבר נתקבלו, כבר ישארו גרים גמורים אף לאחר שידעו מורע מי הם [והגם] לכאורה ביי ביאת המשיח וועט מען דאך געוואר ווערן [שהם זרע המן. ווין] ס'שטייט דאך^כ אז דער מלך המשיח וועט מַיַחַס זיין די יחוסי כהונה אויך, מ'וועט וויסן ווער ס'איז א פֿהן. [וממילא] וועט מען וויסן ווער ס'איז פון זרע עמלק אויכעט. [און] קען זיין חכמינו ז"ל האבן אויך געוואוסט ברוח קדשם [לאחר זמן מי הם, וגילו לנו נסתרות כי מבני בניו של המן למדו תורה]. אבער על פי הלכה האט מען נישט געוואוסט [בזמן שנתגיירו, וקיבלו אותם כדן, מטעם שכבר נתערבו] וְכָל דפֿריש מרובא פֿריש.

[און] אַז על פי הלכה [איז] כֿל דפֿריש מרובא פֿריש, האט מען זיי געמעגט מקבל זיין [בשעה שנתגיירו, ולא ידעו אז מי הם]. און אַז מ'האט זיי שוין מקבל געווען, היצט איז שוין פֿאַרפֿאַלן [וכבר הם גרים אמתיים], האט מען עס שוין געמעגט [אפילו] וויסן 'דערנאך' - [וכן] שפעטער בימי המשיח - אַז ס'איז מִזְרַע עמלק [ממה שראו כך חז"ל ברוח קדשם, אבל כבר הותר ללמדם ולקבל מהם תורה, כי כבר היה להם דין גרים גמורים].

פב

ועד בחינה יש לומר בזה, דהכוונה על ענין התחלפות הנשמות המבואר במקבולים בטעם שמברכין בכל יום שלא עשני גוי. ומה שאמרו מבני בניו של המן למדו תורה ברבים, הכוונה על אותם שהיה להם בעבר נשמות משורש המן, אבל אחר כך נתחלפו נשמותיהם עם נשמות קדושות משורש ישראל, ואז שוב קיבלו אותם, וזכו ללמד תורה ברבים

קען נאך זיין, וואָרן ס'איז דאך ידוע, דער אר"י הקדוש זאָגט^ל, [אַז דעם] וואָס מ'מאַכט [בכל יום ברכת] בְּרוּךְ שְׁלֹא עֲשֵׂנִי גוֹי, גייט אַרויף [אויף דעם] אַז די נִשְׁמָה איז נישט נִתְחַלֵּף געוואָרן [בלילה] בְּנִשְׁמַת גוֹי.

^כ ברמב"ם (מלכים יב, א): בימי המלך המשיח כשתתיישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל, יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו, שנאמר (מלאכי ג, א) וְיָשֹׁב מִצִּרְיָהּ וּמִטְהָר וגו', ובני לוי מטהר תחילה, ואומר זה מיוחס כהן, וזה מיוחס לוי, ודוחה את שאינן מיוחסין לישראל. הרי הוא אומר (עזרא ב, סג) וַיֹּאמֶר הַתְּרַשֵּׁתָא לָהֶם וגו' עַד עֵמֶד כִּהֵן לְאוֹרִים וּלְחֻמִּים, הנה למדת שברוח הקודש מייחסין המוחזקין, ומודיעין המיוחס, ואינו מייחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני, אבל אינו אומר על שהן בחזקת כשרות זה ממזר וזה עבד, שהדין הוא שמשפחה שנטמעה נטמעה.

^ל כמבואר בסידורי האר"י, וסידור רמ"ק אצל ברכת שלא עשני גוי, ובמשנת חסידים (מסכת חצות פ"ג). וכן מובא זה במגן אברהם (אר"ח מו, י) בשם המקובלים וז"ל: ואפילו גר [יברך]. פי' שיאמר 'שעשני גר' וכו', דרכי משה (שם, ג). ושל"ה (מסכת חולין, עמק הברכה ד"ה אלקי נשמה) וב"ח (אר"ח שם ד"ה ויש) כתבו דלא שייך

ממילא אז דער איז געווען אַ גַר [צדק, בודאי נתחלף נשמתו עם נשמה קדושה שאינה משורש עמלק].

- [והרי מצינו כי] שְׁמַעִיָּה וְאַבְטָלְיוֹן זענען געווען פון סִנְחֵרִיבִ'י^ב, און זיי זענען געווען די גרעסטע אין דור^א, מ'האָט זיי געמאַכט פאַר נְשִׂאִים^ב. שטייט פאַרוואָס, ווייל ס'איז נישט געווען קיין גרעסערע אין דור, אַזוי זאָגט דאָך תוספות^ג. - [און] אז זיי זענען אַזוי גרויס, ווערט נְתַחֲלָף נְשִׁמוֹתֵיהֶם, און דערנאָך זענען זיי שוין נְשִׁמַּת יִשְׂרָאֵלִי^ד.

אַבער 'געבורין' זענען זיי דאָך מִזְרַע עַמְלָקִיָּה.

[און] דערנאָך איז שוין פאַרפאַלן.

פג

ביאור המאמר

ובכל אופן נמצא דאותן שכבר נתהוו גרים גמורים, הם יתקיימו לעתיד לבא, אף לאחר שיתקיים הפסוק תמחה את זכר עמלק, כי הם כבר משורש הקדושה ולא משורש עמלק והמן. ונמצא כי לעתיד ישאר מן המן רק אותן לומדי תורה ברכים, והם באמת כבר שוים המה לברוך מרדכי

אַבער יהיה איך שיהיה [לפי ב' האופנים נמצא, כי לפעמים] איז דאָ לומדי תורה ברכים, וואָס זיי זענען מִזְרַע עַמְלָק.

[ולעתיד לבא] ווען ס'וועט זיין תמחה את זכר עמלק, אלע וועט מען אויסמעקן, אַבער 'די' וועלן דאָך בלייבן. [שהרי דינס כבר כגרים גמורים, וגם כבר יש להם נשמות קדושות].

לומר כן, דמה שנעשה גר היה מצד בחירתו, שבוחר בדת ישראל, לכן לא יברך ברכה זו אלא השנים [שלא עשני עבד ואשה, עכ"ל. ולדידהו צריך לומר שלא עשני עבד קאי אתחלת בריאתו, ואע"ג דתחלת בריאה היה גרוע מעבד, מ"מ אילו היה עבד לא היה יכול להתגיייר אא"כ שחרורו רבו. ולפי מה שכתבו המקובלים שהברכות הללו מברכין על יציאת נשמות בלילה, שלא נדבק בה נשמת עכו"ם או עבד, אם כן גם גר יכול לברך כן. נועיין עוד באורך שם בבכרי יוסף (אות 1) ובחזקת ברכה (אות ד)].

וועיין בדברי רבינו בליל ש"ק ויקהל פקודי תשט"ז (נדפס בחידושי תורה תשט"ז) מה שהאריך בענין זה.

^א עיין בגמרא פסחים (סו): אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, וידוע אם פסח דוחה את השבת וכו'. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם וכו'. אמר להן מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם, עצלות שהיתה בכם שלא שמשם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. וועיין עוד שם (ע): שמעיה ואבטליון, שהן חכמים גדולים, ודרשנים גדולים.

^ב כמבואר במשנה דאבות (א, י) [וועיין בתוספות יו"ט שם בשם דרך חיים, דמזה מוכח שרק מצד אביהם היו בני גרים, אבל אמש מישראל היתה, והיה להם דין ישראל גמור. וכן כתב במהרש"א (עדות ה, ט)]. וועיין ברמב"ם (סנהדרין ג, א) כי הגדול בחכמה שבכל הסנהדרין הוא שנעשה נשיא וראש עליהם.

^ג כעת לא מצאנו מקורו בדברי התוספות, ויל"ע עוד. וועיין ענין זה בפירוש הריב"א עה"ת (שהוא מבעלי התוספות) ריש פרשת משפטים בשם הר"מ מקוצי (מבעלי התוספות) וז"ל: ויש לומר דהא דגר פסול לדון, היינו היכא שיש ישראל שיודעין לדון, אבל היכא שאין ישראל לא. ותדע שהרי שמעיה ואבטליון גרים והיו דנין את ישראל לפי שלא היה בישראל חשוב כמותם, כן פירש ר"מ מקוצי.

וכן כתב במגן אבות להרשב"ץ (אבות א, י) שהאריך בענין שמעיה ואבטליון, וכתב להוכיח שהם עצמם היו גרים, וכתב בתוך הדברים וז"ל: על כן יש לתמוה איך מנוהו נשיא. ושמא כיון שלא היה בישראל כמוהו בקבלה, הוא היה ראוי יותר מכולן. כי לא פסלה תורה גרים אלא בשיש כיוצא בהם בישראל, אבל אם אין כיוצא בהן בישראל, הם קדומין. [נועיין עוד מה שכתבו בזה בכנסת הגדולה (ח"מ סימן ז, בהגהת ב"י) ובאורים ותומים (ח"מ ז, א) ובכרכי יוסף (ח"מ שם, ט)].

^ד וחכמינו ז"ל ברוח קדשם, ראו והבינו שורש נשמותיהם בשעה שבאו להתגיייר, ולכן שוב הותר להם לקבלם. דמה שאמרו במכילתא שאין מקבלין מזרע עמלק, הכוונה רק בזמן שגם מצד נשמותיהם הם כן.

^ה ולכן שפיר אמרו כי 'מבני בניו של המן' למדור תורה, והיינו מצד גופותיהם, או מצד נשמותיהם בעבר ולא בהווה.

קומט אויס ווען מ'שייח וועט קומען, וועט מען נישט האבן קיין אנדערע זרע עמלק נאר די וואס זענען לומדי תורה ברבים.

ווארן די ציען די גזע, זייער גזע (הוא מזרע עמלק. אבל מצד נשמותיהם כבר יש להם נשמות קדושות משורש בני ישראל), און 'די' זענען טאקע גלייך מיט ברוך מרדכי, על פי פשוט.

פד

וזה שאמרו חייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, והיינו שיזכו למחית כוחות המן ועמלק, באופן שלא ישאר מהם רק אותם שהם כבר שוים לבחינת ברוך מרדכי

(וזהו שאמרו חכמינו) חייב אדם לבסומי בפוריא, [בין] מ'זאל צוקומען צו דער בחינה אז אלע זאלן זיי אויסגעמעקט ווערן, ס'זאל נישט בלייבן נאר די וואס זיי האבן געלערנט תורה ברבים, און די וואס על פי הלכה זענען זיי געווארן גרים, [און] וועט מען אנקוקן 'די' זענען די המן'ס? ס'איז נישטא קיין אנדערע המן'ס נאר 'די', און 'די' זענען גלייך מיט מרדכי.

ס'איז טאקע אמת ויציב. ניין?

איבערדעם חייב אדם לבסומי בפוריא, [בין] מ'זאל צו דעם צוקומען, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

פה

- דאכט זיך מיר, אז איך האב עס אויך שוין אמאל געזאגט^{לי}. -

פו

אופן רביעי

הקדמה לביאור המאמר

ברגל מחנה אפרים מביא מהמדרש, כי לעתיד לבא יתעטף עשו בציצית וישב בין הצדיקים, והקב"ה מושכו משם. ומוסיף הרגל, כי גם בזמן הזה הוא כן, שנתרבה השקר בעולם, ויש רשעים שרואין שהצדיקים מלובשים בגדי לבנים בשבת ולובשים מלית בערב שבת במנחה, ואומרים היות אהיה כמותו. וזה שקשה מכול, שהם נקראים ערב רב, שהם מעורבים בישראל וקשה להפרידן. ומפרש בזה תפלת יעקב הצילני נא מיד אחי, שהוא באמת מיד עשו

איך וועל נאך עפעס זאגן.

ס'שטייט אין דגל^{לח} [מחנה אפרים], אין דגל הקדוש פרשת וישלח, [אויף דעם וואס] ס'שטייט (וישלח לב, יב) הצילני נא מיד אחי מיד עשו.

זאגט ער אזוי. עכשיו איז דער שקר מתגבר בעולם, און ס'איז מצוי בין הצדיקים אזעלכע וואס זיי זעצן זיך [ביניהם, והם רשעים].

ברענגט ער א מדרש^{לי}, לעתיד יתעטף עשו בציצית וישב בין הצדיקים, ער וועט זיצן צווישן די צדיקים, ער וועט זיך אנטון ציצית און ער וועט זיצן צווישן די צדיקים, והקדוש ברוך הוא מושכו משם. דאס איז א מדרש.

^{לי} עיין בחינה זו בסעודת פורים תשי"ג (נדפס בקונטרס דברות קודש לפורים), באופן רביעי.

^{לז} בירושלמי נדרים (פ"ג ה"ח, דף יב): רבי אחא בשם ר' חונא, עתיד עשו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים כגן עדן לעתיד לבוא, והקב"ה גוררו ומוציאו משם. מה טעמא, אם תגביה פנשר ואם בין כוכבים שים קנף משם אוריך נאם ה' (עובדיה א, ד), ואין כוכבים אלא צדיקים, כמה דאת אמר (דניאל יב, ג) ומצדיקי הרבים פפוכבים לעולם ועד.

ובתנחומא (צו, סימן ב): ולעולם הבא כשהקב"ה נפרע מעשו, מה עשו עושה, מתעטף בטליתו קזקן, ובא ויושב לו אצל יעקב. מנין, שכן כתיב (אם תגביה פנשר ואם בין כוכבים שים קנף [משם אוריך נאם ה']), ואין

טייטשט דער דגל¹⁶, ס'איז דאָ אַזעלעכע וואָס טוען זיך אָן ציצית, ווי צדיקים טוען אָן אַ טלית פרייטאָג צו נאַכטס¹⁷, און זיי זעצן זיך צווישן די צדיקים, [להראות כאילו] ער איז אויך אַ צדיק, און [באמת] ער איז גאָר עָשׂו. והקדוש ברוך הוא מושכו משם [לעתיד].

[און] פון 'דעם' איז זייער שווער ניצול צו ווערן [ולהבחין שאינם צדיקים], וואָרן ס'איז דאָך שווער ניצול צו ווערן פון דעם וואָס ער איז דבוק¹⁸ [בו כאח, ועל זה התפלל יעקב אבינו] הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי, ער איז מיר אַ 'ברודער', ער איז פונקט אַזוי ווי איך, און ס'איז גאָר מִיַּד עָשׂו, און ס'איז גאָר עָשׂו. אַזוי שטייט אין דגל¹⁹.

פו

ומבואר בדבריו דאף ברור הראשון של תלמידי הבעש"ט, כבר היו מצוי אנשים כאלו שהיו מראים עצמם לצדיקים, ובאמת היו בבחינת עָשׂו

ער שרייבט [בדורון] אַז ס'איז 'מַצְרִי'.

כוכבים אלא ישראל, שנאמר (לך טו, ה) הִבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה [נספר הכוכבים] וגו', וכתוב (שם) כֹּה יִהְיֶה יוֹרְדֶךָ. ○ ומה יעקב אומר לו, אחי, אתה לא תהא אחי כיצא בי, שנאמר (הושע יג, יד) אֶהְיֶה דְבָרֶיךָ מוֹת אֶהְיֶה קִטְבְּךָ שְׁאוֹל נַחֵם יִסְתַּר מַעְיָנִי, אֶהְיֶה דְבָרֶיךָ מוֹת גּוֹרוֹת שְׁהִיית גּוֹזֵר עָלִי, דו פרצופים היית גוזר עלי שאעבוד עבודה זרה, ואילו הייתי עושה, הייתי חייב מיתה בידי שמים ואם לא אני עובד אותה, אתה הורג אותי, לפיכך אֶהְיֶה דְבָרֶיךָ מוֹת אֶהְיֶה קִטְבְּךָ שְׁאוֹל (הושע יג, יד) וכו'. ○ כיון שעשו יורד לְשָׁאוֹל, ישתיר יעקב לבדו, שנאמר וכו'. וישראל על שְׁעָשׂו עצמם נבזים ושפלים, שנאמר (מלאכי ב, ט) וְגַם אֲנִי נִתְּתִי אֶתְכֶם נְבָזִים וּשְׁפִלִים, מתנחמים ונגאליים באש, שנאמר (זכרי' ב, ט) וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נָאֵם ה' חומת אֶשׁ סָבִיב. כיון שְׁעָשׂו מסתלק מן העולם, הקב"ה וישראל משתיירין, שנאמר (שיר השירים ט, ט) אַחַת הִיא יוֹנִתִּי תַמְתִּי, וכן הוא אומר (ברכה לג, יב) ה' בְּדָד יִתְּנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶר.

¹⁶ בדגל מחנה אפרים (פרשת וישלח): הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עָשׂו. יש לומר על דרך דאיתא במדרש, לעתיד יתעטף עשו בציצית וישב בין הצדיקים, והקב"ה מושכו משם וכו', עיין שם. ○ ויש לומר שזה הוא מצוי גם כן 'בעולם הזה' בעוה"ר, שנתרבה הַשָּׁקָר בעולם, וכל אחד רוצה להעלות במעלות שלומי אמוני ישראל, ורואה שהם מלוכשים בְּגִדֵי לְבָנִים בשבת, ולובשים טלית בַּעֲרֵב שָׁבֶת בְּמִנְחָה, ואומר היות אחיה כמוהו. ○ וזה שקשה מכולן, שזה גורם אריכות הגלות, שהם נקראים עַרְב רַב, שהם מעורבים בישראל וקשה להפרידן, כמשל החֲשֵׁה, המוֹץ וְהַתֶּבֶן שבו שאינו דבוק כל כך להחטה, הוא מתפזר בקל, אבל הַפְּסוּלֶת שֶׁבְּחֻשָּׁה [עצמה] 'מתדבק' בהחטה, וקשה להפרידה. ○ וזה יש לומר שמרמוז הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי, היינו שהוא מעורב 'ומתדבק' בי, מִיַּד עָשׂו, ואף על פי כן הוא עָשׂו, וק"ל.

¹⁷ וכדרך הצדיקים, על פי המבואר בשער הכוונות ובסידור האר"י (בכוונת קבלת שבת), וצוין שם מקור לזה בגמרא שבת (כה. וק"ט). וכעין זה הוא בגמרא בבא קמא (לב.), רבי ינאי 'מתעטף' וקאי, ואמר בואי' כלה, בואי' כלה. ועיין בדברי תורה (מוקדאש, ח"א סימן נט) שהאריך בענין זה, ושכן נראה גם ברמב"ם (שבת לז, ב). וכתב שכן היה המנהג אצל רוב מרבתינו הק' וכל צדיקי גאליציא שהתעטפו בטלית גדול בקבלת שבת ותפלת ערבית דליל שבת, אבל אין זה לכל, רק ליחסי סגולה ומקובלים, עיי"ש.

ועיין בספר הדרת קודש (תולדות הרה"ק מנאסיר) שסיפר הרה"ק מנאסיר כי הרב הקדוש מצאנו ז"ל שאל פעם אחת את חתנו הקדוש רבי ר' מאטעלע (מהורוטטיפל) ז"ל מדוע אינו לובש טלית בליל שבת קודש לקבלת שבת וקידוש כמנהג צדיקי זמנינו, והשיב לו שראה בספרים הקדושים שמי שאין בכוחו ואינו יכול לתקן נפשות ישראל לא ילבוש טלית לקבלת שבת, על כן גם הוא אינו לובש, והשיב לו בעל דברי חיים זי"ע שמי שתיקן את נפשו רשאי וצריך ללבוש. [וע"ע בזה בהגהות זכרון מנחם על ליקוטי מהרי"ח (ח"א הל' ציצית אות כג)].

¹⁸ וכמשל פסולת החטה הדבוק בחטה, שהביא בדגל מחנה אפרים.

¹⁹ ועיין בס"ג צו זכור תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס רסח ח"ב, אות קנט-קע) שמבאר רבינו בכוונת דברי הדגל מחנה אפרים, כי אותן הצבועים שעושים כן בזמן הזה, הם שינסו לעשות כן גם לעתיד לבא, וכדברי המדרש. ושעל דרך זה יהיה לעתיד בענין עשו ושרו, שיטעו לחשוב שיוכל עשו ואנשיו להנצל על ידי שיתעטפו בציצית כזקן, וישבו אצל יעקב ואנשיו, אבל לא יועיל להם טעותם, ומשם יורידם ה' לְשָׁאוֹל, כדברי המדרש. וזה יהיה עונש במדה כנגד מדה, נגד מה שאנשי הערב רב והשטן היו רגילים לעשות כן בזמן הזה כדי להטעות את הבריות, עיי"ש.

דאָס איז געווען דאָס ערשטע דור נאָכ'ן בעל שם טוב, [שהרי] דער דגל איז נתגדל געוואָרן על פְּרִי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב^{כב}, [און אין] דאָס ערשטע דור [שלאחר הבעש"ט] איז שוין געווען מצי' אַזעלכע צדיקים, וואָס זענען געזעצן צווישן צדיקים און זענען געווען [בבחינת] עשׂו.

פח

ואם כן קל וחומר ברורות שאחר זה שיש תערובת כזה, וקשה להנצל מהם. אלא שברוך כלל אפשר שחושבין שיודעים מי הם צדיקי אמת, ומי הם אותם שרק נדמו לצדיקים

נו וואָס קאָן נאָך זיין אין די שפעטערע דורות, איז זייער שווער ניצול צו ווערן [מכאלה], ווייל ווער קאָן דאָס מוֹדִיעַ זיין ווער ס'איז 'אַזוי' [שהוא צדיק אמת], און 'ווער' ס'איז 'אַזוי' [שהוא רק נדמה לצדיק. ונמצא כי] מ'ווייסט נישט, מ'ווייסט נישט ווער ס'איז הָמָן און ווער ס'איז מָרְדֵּכָי.
נאָר מ'קאָן זיך 'איינרעדן' אַז מ'ווייסט.

פט

אבל כששותין יין ומבקשין את האמת, או מכירין להודות, כי באמת הוא תערובת קשה, ושואן אנו יודעין ומבחנים בזה, מי הם צדיקים באמת, ומי הם רק נדמים לצדיקים והם באמת בבחינת עשׂו

[אָבער] אַז מ'טרינקט אַפּאַר גלעזליך וויין און מ'זוכט דעם אָמֶת, קומט מען צי צו דער בחינה [להכיר ולהודות] אַז איך ווייס נישט, איך ווייס נישט 'ווער' ס'איז אָרוֹר הָמָן און 'ווער' ס'איז בְּרוּךְ מָרְדֵּכָי, [נאָר] איך פאַרלאָז מיך אויפן אייבירשטען.

צ

ביאור המאמר

ועל בחינה זו אמרו חייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, והיינו שידור על האמת שאין אנו יודעין כלל להבחין בין אותם שהם באמת בבחינת ברוך מרדכי, לאותם שהם רק נדמים כך אבל באמת הם בבחינת ארור המן. ושהעצה הוא בזה רק לבטוח על הקב"ה, שהוא יורה לנו האמת, וינתנו בדרך של ברוך מרדכי

[וזה שאמרו חכז"ל] חייב אדם לבסומי בפוריא, עד דלא ידע, אַז מ'זאל קומען צו דער בחינה אַז מ'זאל 'וויסן' [אז] איך ווייס נישט בין אָרוֹר הָמָן לְבְרוּךְ מָרְדֵּכָי.
איך 'זאָג' טאַקע אָרוֹר הָמָן און בְּרוּךְ מָרְדֵּכָי, אָבער 'ווער' ס'איז אָרוֹר הָמָן און ווער ס'איז בְּרוּךְ מָרְדֵּכָי, דאָס 'ווייס' איך נישט.

צא

נאָר 'אַזוי' קאָן מען זיך נאָך איינרעדן אַז מ'ווייסט, [אָבער] אַז מ'טרינקט אַפּאַר גלעזליך וויין קומט מען צום אָמֶת, אַז [תכלית] הַיְדִיעָה איז שְׁלֵא נִדְעָ^{כג}, [ווראין כי באמת] איך ווייס נישט 'ווער' ס'איז אָרוֹר הָמָן און 'ווער' ס'איז בְּרוּךְ מָרְדֵּכָי.

^{כב} שהיה בן בתו של הבעל שם טוב, ונולד ונתגדל בעיר מעזיבוז מקום מגורו של זקינו הבעש"ט, ושמע הרבה דברי תורה מפיו, וכמו שמביא בספרו הרבה דברים בשם זקינו. [ולאחר פטירת הבעש"ט, נעשה תלמידו של הרה"ק מפולנאה בעל תולדות יעקב יוסף, ושל הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש].

^{כג} לשון המובא בהרבה ספרים בשם הרמב"ם (ולדוגמא ע"י אור יצחק מהרה"ק מראדוויל ח"י שרה). וכן הוא בספר בחינת עולם (יג, מט) לרבי ידעיה בר אברהם בדרשי (מרבתינו הראשונים, נולד ה' אלפים מ'), ובספר העקרים (ב, ל). - ועייין מה שהאריך רבינו בענין זה בסעודת פורים תשי"ט (לשון קדשו קונטרס נה), באופן ראשון, ושם מביא זה גם כן בשם הרמב"ם.

צב

און וואָס טוט מען דעמאָלטס, אַז מ'ווייסט נישט?
 איז דאָ איין עצה, מ'זאָל זיך פאַרלאָזן אויפן באַשעפּער!
 און אַז מ'מיינט דעם אַמֶת, העלפּט דער באַשעפּער!
 אויף אים וועל מיר זיך פאַרלאָזן!
 הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ זאָל אונז פירן בְּדֶרֶךְ אֱמֶת!
 מ'זאָל מיר גיין אין דעם דֶּרֶךְ פון 'בְּרוּךְ מְרַדְּכִי'!

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזַכְרוֹן •

תלמיד חכם מופלג, בקי בש"ס ופוסקים, ירא את ה' מגעוריו, יגע לקיים כל מצוה בדקדוק חלכה קלה כבחמורה, מעורר את השחר, האריך בתפילה בכוונה, אהוב ומכובד בעיני כל מכיריו

רבי מרדכי דוב ז"ל גרובער

ב"ר אלעזר הלוי ז"ל

נפטר י"ג אדר א' תשנ"ז

